

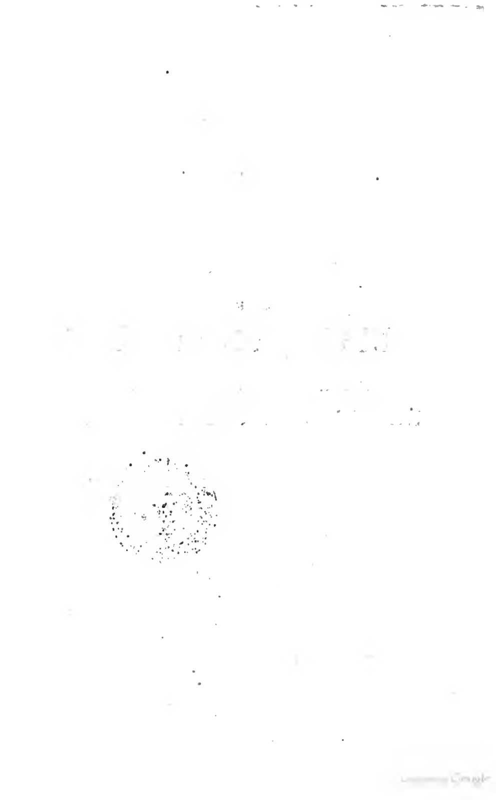

DE

MILIARIUM

ORIGINE, PROGRESSU,

NATURA, ET CURATIONE.

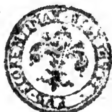

TRACTATIO
DE
MILIARIUM
ORIGINE, PROGRESSU, NATURA, ET CURATIONE.

AUCTORE CAROLO ALLIONIO

Phil. & Med. Doct. Taurinensi Societ. Reg. Londin. Instit. Scienti. Bonon. Acad. Reg. Matrit., & Societ. Physico-Botan. Florent. Socio, necnon Societ. Reg. Monspel., & Gotting. Correspondenti.

AUGUSTÆ TAURINORUM

MDCCLVIII.

EXCUDEBAT JACOBUS JOSEPH AVONDUS IMPRESSOR ARCHIEPISCOPALIS, AC ILLUSTRISSIMÆ CIVITATIS.

Oportet itaque , ubi aliquid non respondet , non tanti putare authorem quanti ægrum , & experiri aliud atque aliud . Celſus de medic. l. 3. cap. 1.

AMPLISSIMÆ. ACADEMIÆ.
INSTITUTI. SCIENTIARUM. BONONIÆ.
PRÆSIDI. OPTUMO. SPECTATISSIMO.
JACOBO. BARTHOLOMÆO. BECCARIO.
CÆTERISQUE. SOCIIS. MULTIPLICI.
ERUDITIONE. DOCTRINAQUE.
TOTA. EUROPA. CELEBERRIMIS.
CAROLUS. ALLIONIUS. SOCIUS.
QUALEMCUNQUE. HANC. TRACTATIONEM.
GRATI. ET. OBSEQUENTIS. ANIMI. ERGO.
D. D.

BENEVOLO LECTORI

CAROLUS ALLIONIUS.

PUSCULUM hic habes, B. L. quo Tractatio continetur ægritudinis, quæ crebro his temporibus incidit, & nobis maxime infensa est. Tractationis initium duco ab historia progressus, quem a prima sua origine ad hæc usque tempora morbus habuit, varias ejusdem vicissitudines, & progrediendi rationem enarrans. Ea licet plurimum negotii mihi facesserit, valde manca tamen fortasse tibi videbitur. At veniam te mihi facile daturum fore confido propter magnam historiæ conficiendæ difficultatem, quæ non modo Auctorum commentarios innumeros, sed & vetustas notitias ex multis, & dissitis regionibus expostulabat. Mihi præterea persuadeo nullum exinde vitium cessurum huic

operi,

operi, cum instituti mei ratio pleniorem, & magis perquisitam chronologicam morbi narrationem requirere non videatur. Morbi progressus historia confecta ordinatim, & quantum licuit accurate, ac praecise ex propria observatione ea trado, quibus apud nos morbi cognitio, natura, & curandi ratio constituitur. Universum autem opus geometrico, simplicique stylo conscripsi non sine labore, & molestia, inutiles verborum repetitiones perosus, tuique commodo studens. Quantam itaque potui, operam omnem contuli, ut hoc opusculum in Patriae utilitatem conscriptum absolutionem aliquam obtineret: id unum a te, B. L., nunc peto in laborum praemium, ut velis meos conatus probare, & hanc lucubrationem aequi bonique facere.

CONSPECTUS

TOTIUS OPERIS.

CAPUT PRIMUM.

CAPUT SECUNDUM.

CAPUT TERTIUM.

CAPUT QUARTUM.

III.

CAPUT QUINTUM.

CAPUT SEXTUM.

CAPUT SEPTIMUM.

CA-

CAPUT OCTAVUM.

CAPUT NONUM.

CAPUT DECIMUM.

CAPUT UNDECIMUM.

CAPUT DUODECIMUM.

CAPUT DECIMUMTERTIUM.

CA-

CA-

CAPUT DECIMUMOCTAVUM.

CAPUT DECIMUMNONUM.

CAPUT VIGESIMUM.

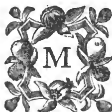

MILIARIUM ORIGO, ET PROGRESSUS.

CAPUT PRIMUM.

I.

ISERTUS est jamdudum Cajus Plinius Secundus lugendam hominum conditionem, quibus non modo certa, sed & nova incumbunt mala, seu in ipsa regione ex peculiaribus caussis producta, sive ab exteris gentibus communicata, cum doleret elephantiasis, & carbunculi novissime Romanam gentem afficientis calamitatem. *Parum enim erant*, inquit, *homini* (a) *certa morborum genera*, *cum supra CCC. essent*, *nisi etiam nova timerentur*? Elephantiasis quidem nostris exolevit temporibus; verum nihilo melior nostra conditio est, quoniam plures aliæ deinceps advenerunt ægritudines, quas veteres aut minime, aut perraro persenserunt.

(a) *Lib. XXVI. cap. 1.*

2. Variolarum ſeminium dederunt olim Saraceni. Luem veneream novus orbis communicavit. Anno 1475. in Anglia viſa eſt (*b*) nova peſtis ſpecies, ſudoris Anglici nomine notiſſima. Italiam vero tanquam novus (*c*) morbus ex Cypro delatus ingreſſæ peticulæ ſunt anno 1505. (*d*). Scorbuti veteribus fere ignoti fama, & frequentia percrebuit ab anno 1534. (*e*). Medio fere labente ſæculo decimo ſexto (*f*) in Britannia novus (*g*) apparuit morbus, cui rachitidis nomen datum eſt. Angina gangrænoſa (*h*) rara olim anno 1610. (*i*) in Hiſpania magnam puerorum ſtragem edere cœpit, unde in Melitam, Siciliam, Neapolitanum regnum, aliaſque regiones migravit (*k*). Denique circa annum quinquageſimum

(*b*) *Cajus de ephemera Britannica*.

(*c*) A veteribus jam obſervatum, & a *Jacobo a partibus* in Gallia jam adnotatum hunc morbum antea fuiſſe oſtendit eruditus *Tilingius in tractatu curioſo de febribus potechialibus*. *V. prooemium*.

(*d*) *Hyeron. Fracaſt. de morb. contag. lib. II. cap. VI.*

(*e*) *Lind. Traitè du ſcorbut. a Paris 1756. tom. 2. pag. 244.*

(*f*) *Boerh. aph. 1480.*

(*g*) *Petrus Buchner in diſput. de Arthritide Argentorati 1754. impreſſa* §. *XXI.* oſtendit rachitidis morbum Hippocrati innotuiſſe, quod jam notavit *Marcus Aurelius Severinus in libro de Pædarthrocace*.

(*h*) *Aretæus* (*lib. 1. cap. 9.*) accurate hunc morbum deſcribit.

(*i*) *Fothergill. deſcription d'un mal de gorge. Paris 1749. v. pag. 2. & 9.*

(*k*) Hic morbus proxime ſuperioribus annis Pariſiis, & Londini vehementer in pueros potiſſimum ſævriit. *V. memoires de l'Academie des ſciences pour l'annèe 1743. p. 156. & Fotherg.*

mum proxime elapsi sæculi (*l*) Lipsiæ prodiit in maximam hominum perniciem plane insolita febris species ab erumpentibus pustulis Miliaris dicta, in qua, si hæ subsideant, præter omnem expectationem prompte convulsiones, & mors ipsa sequuntur.

3. Puerperis Lipsiensibus primum infensus hic morbus (*m*) temporis successu nemini pepercit ita, ut pueros cum juvenibus, adultos cum senibus, viros cum fœminis indiscriminatim aggrederetur (*n*), aliis etiam se se jungens morbis (*o*). Aliquandiu constitit in agro Lipsiensi, quasi illarum gentium proprius, & peculiaris morbus; postea demum ad alias regiones se se extendit, universa non solum Germania, sed & aliis etiam quam dissitis nationibus pedetentim simili labe infectis.

(*l*) *Junckerus Vvelschium* secutus (*conspect. med. Theor. pract. p:* 601.) morbi hujus originem ponit ad annum 1652. *Christianus autem Langius* (*prax. Med. cap. XIII. de febribus* §. 9. *de purpura*) paullo ante annum sæculi elapsi quinquagesimum.

(*m*) *Godofredi Vvelschii historia Medica novum puerperarum morbum continens disputatio die* 20. *Aprilis* 1655. *V. cap. III.* §. *XXIII.*

(*n*) *Christ. Langius l. c.*

(*o*) *Christ. Langius* (*tom. III. p.* 351.) febrem epidemicam petechialem narrans sæpe, funesto exitu, purpuræ albæ exanthemata petechiis supervenisse memorat.

4. Auguſtæ Vindelicorum anno 1660. conjugem primiparam hæc febris corripuit (*p*), quæ ſequentibus annis, & alias puerperas invaſit (*q*). Anno interim 1696., poſtquam minime lethales (*r*) purpuræ vagatæ eſſent Auguſtæ Vindelicorum (*s*), proxime ſequenti anno (*t*) in viro quadragenario febre petechiali, quæ pleuritidem primo mentita fuit, detento, & in virgine ſimplici petechiali febre afflicta, præter peticulas, aqueas puſtulas animadvertit Lucas Schroekius. Diligenti huic obſervatori hujuſcemodi aqueæ puſtulæ non occurrere anno 1698. (*u*). Verum inſequentibus annis 1699. 1701. &c. ſæpius peticulis eo tempore graſſantibus aquoſæ miliares puſtulæ ſupervenerunt (*x*).

5.

(*p*) *Georgii Hieronymi Velſchii curationum propriarum, & conſiliorum medicorum Decades X. opus poſthumum Aug. Vindelic.* 1680. *p.* 14. ibi Auctor *febris coccineæ* nomine Lipſienſem febrem deſcribit.

(*q*) *V. in app. ad miſcellanea curioſa Dec.* 1. *ann.* 4. & 5. *Georgii Hieronymi Velſchii miſtomemat., ſeu miſcellaneorum medicinalium centuriæ tres cent. III. n.* 75. Febres puerperarum curari monet Bezoarticis, & Diaphoreticis. Georgius vero Hieronymus Velſchius mortuus eſt anno 1677., uti apparet ex mortuorum indice *Act. cur. vol.* 1. *inſerto*.

(*r*) Purpuræ illæ minime referendæ videntur ad miliarem morbum.

(*s*) *Append. ad decad. III. an.* 3. & 4. *Lucæ Schroekii Conſtitutio epidemica Auguſtana anni* 1696.

(*t*) *Append. ad dec. III. an.* 5. & 6. *Conſtitutio epidemica Auguſtana anni* 1697.

(*u*) *Conſtitutio epidemica Auguſtana anni* 1698.

(*x*) *Append. ad dec. III. an.* 9. & 10. *Conſtitutio epidemica Auguſtana anni* 1699. & 1701. 1702. &c.

5. Bavariæ Medicis anno 1666., cum vagarentur eo tempore mali moris febres, hujusmodi miliares pustulæ primum occurrerunt (y). Hamburgi etiam jam ante annum 1675. luem hanc passus est Johannes Daniel major (z). Post annum vero 1680. potissimum morbus se se diffudit, & brevi annorum curriculo pleræque Germaniæ regiones de truculenta, & sæva hac ægritudine conquestæ sunt.

6. Vvemdingenses anno 1689. mense Novembris malignæ peticulares febres afficiebant, iisque malo omnino exitu albæ miliares pustulæ aliquando adjungebantur (a). Eadem vero epidemia cum Donawerdam etiam similiter vexaret, hujusmodi miliarem efflorescentiam petechiis junctam adnotavit idem *Lentilius* (b) cujus observationi (c) innixus

(y) *Act. curios. app. ad vol. 6. p. 42. Grunvvald Josephi historia febris miliaris ann. 1733. 1734. in celsissimo alpium apenninarum jugo epidemice grassantis.*

(z) *V. Fabii Columnæ opusculum de purpura cum adnotationibus Johannis Danielis majoris Kiliæ anno 1675. impressum p. 10.*

(a) *Rosini Lentilii Miscellanea medico-practica tripartita. Ulmæ* 1698. 4. refert (*pag. 115.*) exemplum mulieris cujusdam hoc morbo ereptæ, cui magna copia miliarium pustularum in thorace post peticulas effloruit.

(b) *Miscellan. nat. cur. Dec. III. an. 5. & 6. app. p. 132. Rosini Lentilii parallelismus ad observationes in ann. 111. Dec. 1. Eph. cur. contentas.*

(c) *L. c. quod nuper*, inquit ibi, *in duobus juvenibus notavi.*

eruo Stuttgardiæ (*d*) anno 1696. (*e*) circiter etiam hunc morbum apparuiſſe.

7. Peripneumonia Philippoburgi epidemice graſſante anno 1689. (*f*) *Conradus Brunnerus* nunquam antea viſa hujuſcemodi miliaria exanthemata primum animadvertit (*g*), eademque poſtmodum in duabus nobilibus fœminis, exeunte ſæculo, Duſſeldorpii obſervavit (*h*). Norimbergenſes referente Lochnero (*i*) etiam ante exitum proximi ſæculi luem hanc receperunt; puerperæ primum nobiles correptæ fuerunt, dein & aliæ, ac etiam viri. Jenam anno 1690. (*k*), & Erfurtum (*l*) ineunte præſenti ſæculo morbum jam habuiſſe colligo ex Vvedelio, & Eyſelio.

8.

(*d*) *Roſinus Lentilius* Archiater Ducis Vvrtenbergenſis, & Protomedicus Stuttgardienſis Stuttgardiæ vixit.

(*e*) Conjicio anno circiter 1696. habitam fuiſſe obſervationem, cum memoratus Tomus *Acad. nat. cur.* referat obſervationes anni 1697. 1715. communicatas, & *Lentilius* recenter habitam fuiſſe illam moneat obſervationem.

(*f*) *V. memoriam Brunnerianam p.8. app. vol. 4. Act. nat. curioſ.*

(*g*) *Scholion ad obſerv. CCVI. ann. vii. & viii. Dec. III. Eph. nat. cur.*

(*h*) *Obſerv. CCVI. de febri maligna miliari ann. vii. & viii. Dec. III. Eph. nat. cur.*

(*i*) *Mungos animalculum, & radix deſcripta. Norimbergæ* 1705. & iterum 1715. *in app. ad cent. III. & 4. Eph. nat. cur.*

(k) *Georgii Vvolfangi Vvedelii Diſſertatio inauguralis medica de purpura puerperarum* 1690.

(*l*) *Joh. Philippi Eyſelii Diſſertatio inauguralis medica de febre purpurata. Erfurti anno* 1702.

8. Saxonibus proximos Berolinenſes primum adortus eſt miliaris morbus anno 1694. Januario, Februario, & Martio vagabantur (*m*) malæ indolis febres cum varii generis exanthematis, quæ Junio menſe pleuritides, & peripneumonias referebant, miliarium exanthematum quodam genere, & peticulis inſequentibus. Anni etiam 1701. tertium trimeſtre (*n*) tulit malignas febres cum exanthematis miliaribus. Poſt annum vero 1706. cum Saxonicæ terræ Brandeburgicis additæ fuiſſent, & Saxones fœminæ Berolinenſibus nuptæ, maximeque poſt Suecorum in Saxoniam irruptionem, (*anno nempe* 1706.) quæ plures familias Saxones ſe ſe Berolinum recipere coegit, Berolini frequens hic morbus factus eſt (*o*) ita, ut proxime ſequentibus annis extra Civitatem etiam vagaretur (*p*).

9. Goslariæ cives ab anno decimo hujus ſæculi morbum hunc recepiſſe Conradus Trumphius (*q*) teſtatur. Vittembergenſi in Ducatu

(*m*) *Guſtavi Caſimiri Gahrliep Conſtitutio epidemica Berolinenſis anni* 1694. (*p.*94.) *in app. ad Dec. III. ann.* 7. *Eph. nat. cur.*

(*n*) *Guſtavi Caſimiri Gahrliep Conſtitutio epidemica Berolinenſis anni* 1701. *append. ad Cent. I. & II.*

(*o*) *Acta Medicorum Berolinenſium Dec. I. vol.* 2. *p.* 1.

(*p*) *Acta Medicorum Berolinenſium.*

(*q*) *Obſervationes pathologico-practicæ de purpura per annos* 1737-1738. *In confiniis Goslariæ epidemice graſſante V. app. ad vol.* 6. *Act. nat. curioſ.*

multo ante annum 1728. (*r*) miliarem febrem jam familiarem extitiſſe ex *Vatero* eruitur. In Vvurtenburgia autem, & in primis Tubingæ anno circiter hujus ſæculi decimo octavo morbum hunc in nobili Saxone primum (*s*) fuiſſe obſervatum refert *Gmelinus* (*t*).

10. Francofurtenſes ad mœnum Medici diræ hujuſce febris primam tyrannidem anno 1723. perſenſerunt (*u*). Uratislaviæ anno 1700. (*x*) epidemice regnavit purpura alba minime maligna, ſed anno 1715., cum febres ex genere peticularium frequentes eſſent, peticulas conſequebantur cum ſævis omnino ſymptomatis miliaria exanthemata (*y*). Quæ poſtea febris

(*r*) *Abrahami Vateri Diſſertatio inauguralis medica, qua caſus ſingularis Aſthmatis ex febre purpurata reportati &c. Vitembergæ* 1730.

(*s*) Sed jam ab anno 1700. in muliere quadam febre mali moris correpta, decima morbi die apparentes miliares veſiculas obſervavit *Rudolphus Jacobus Camerarius. V. ejuſdem Schediaſma ad hiſtoriam anni 1699. & 1700. in app. ad Dec. III. ann. 7. Eph. nat. cur.*

(*t*) *Johannis Georgii Gmelini diſputatio de febre miliari. Tubingæ* 1752.

(*u*) *V. Hoffmannum Med. ſyſtem. p. 1. p.* (mihi) 222. ubi invenies conſilium, quod Medici Francofurtenſes ad Hoffmannum miſerunt, & ejus reſponſum.

(*x*) *Conſtitutio epidemica Uratislavienſis anni 1700. p. 334.*

(*y*) *Godofredi Klaunig Uratislavienſis obſervata circa febres malignas petechiales Uratislaviæ anno 1715. epidemice graſſantes Eph. nat. cur. cent. v. obſ. LXIII.*

febris catarrhalis anno 1737. Uratislaviam (z) non modo, sed plura Silesiæ loca vexavit, in aliquibus peticularum, in aliis purpuræ albæ, aut rubræ eruptionem sæpe comitem habuit. Pragæ, & in multis Bohemiæ locis ab anno præter propter hujus sæculi trigesimo quinto (a) funestam miliarem febrem esse prodidit *Jacobus Smith*.

11. Vindobonæ anno 1729. (b) purpura alba in puerperis primum (c) apparuit, quæ sequenti anno, & masculos (d) corripuit. Labaci in Carniola anno 1714. *Marcus Gerbezius* (e) mercatori vehementi febre detento minutas, & funestas vesiculas aqua refertas in universo corpore effloruisse scribit, & mala hæc exanthemata sequenti anno 1715. frequentiora extitisse (f).

12.

(z) *Tobiæ Ferdinandi Pauli historia febris catarrhalis malignæ anno 1737. Uratislaviæ, & in compluribus Silesiæ locis epidemice grassantis Act. nat. cur. vol. 6. obs. LXVI.*

(a) *Jacobi Smith dissertatio inauguralis de febre miliari. Veteropragæ 1740.*

(b) *Caroli Frider. Loeuv. febris catarrhalis, quæ anno 1729. per Europam epidemice grassata est. Act. nat. cur. vol. 3. app.*

(c) Anno 1684. post obsidionem Viennensem a Turcis illatam febres malignæ exortæ sunt cum peticulis, & pustulis, de quibus num de genere miliarium essent, decernere non licet. *V. Andreæ Fackii de febribus malignis Eph. nat. cur. cent. v. obs. LXXVIII.*

(d) *V. Loeuv. l. c.*

(e) *Constitutio anni 1714. 1715. in Eph. nat. cur. cent.* v. & vi. *app.*

(f) *V. l. c.*

12. Mariæburgi, & Gedani febris peſtilens magnam hominum ſtragem fecerat anno 1709. quæ poſt anni 1710. initium omnino conquieverat. Eo anno cum Rex Poloniæ (g) Mariæburgum petiiſſet, aulici peſtem contraxerunt, qua correpti, ſi purpuræ exanthemata apparerent, vigintiquatuor horarum ſpatio deliri, & convulſi cito moriebantur.

13. Poſonii, & Sopronii in Pannonia jam a multis annis ſævus hic morbus viſus eſt. *Carolus Raygerus* (h) Poſonienſis anno 1672. Poſonii puellam annorum 12. febre maligna cum miliariis exanthematis correptam ſe prima vice curaſſe affirmat (i). *Carolus Fridericus Loeuv* morbum petechialem, qui Poſonii anno 1683. epidemice regnavit, ſcribens (k), præter peticulas, viſas fuiſſe monet cutis aſperitudines miliaceas *milii ſolis*, & *ſudaminum* inſtar, eaſque lethales. *Andreas autem Loeuv* (l) ſcriptum reliquit ſe anno 1697. peticu-

(g) *Chriſtiani Henrici Erndtelii hiſtorica relatio febris peſtilentialis in aula regia Polon. anno 1710. 1711. graſſari deprehenſa. Eph. nat. cur. cent.* v. *obſ. XXX.*

(h) *Eph. nat. cur. Dec.* 1. *an.* 3. *obſ. CCLXXXI.*

(i) Nunquam antea a ſe viſum hujuſmodi exanthematis genus tradit *Raygerus*, qui tamen non ſiluit ſe accepiſſe, tum ab ancilla ægræ aſſidente, tum aliis mulierculis, hujuſmodi morbum jam fuiſſe obſervatum.

(k) *Act. nat. cur. vol.* 2. *app. p.* 35.

(l) *Hiſtoria epidemica Hungariæ conſcripta ab Andrea Loeuv, & a Friderico Loeuv filio communicata Act. nat. cur. vol.* 2. *app.*

ticulari febre grassante, cum jam raræ peticulæ factæ essent, in homine funestas innumeras miliares albas parvas pustulas adnotasse, easdemque, sed majores christallinas pustulas anno 1704. (*m*) in robusto juvene petechiis laborante iterum animadvertisse.

14. Hafniam usque pervenit miliaris febris, (*n*) neque Suecia (*o*), & Russia (*p*) ab hac ægritudine immunes sunt.

15. Novæ in Angliam anno 1684. (*q*) hujusce febris ingressum monuit *Sydenhamius* (*r*). Sequentibus annis cum frequentior occurreret, *Hamiltonii* diligentiam excitavit (*s*). Muta-

(*m*) *Ibidem p.* 40. *annis* 1699. 1700. 1701. 1702. 1703. 1705. 1706. 1707. 1708. 1709. nulla visa sunt.

(*n*) *Samuelis Carl. observatio de febre purpurata Act. nat. cur. vol.* 7. *obs. LVIII.*

(*o*) *Gmelinus de febre miliari* §. *IX.*

(*p*) *V. Gmelinum l. c. & Vveitbrecht de febrili constitutione petechizante Petropoli anno* 1735. *grassante. Regiomonti* 1736. §. V.

(*q*) *Fantonus* (*Differt. de febr. miliariis p.* 103.) putat putridas puerperarum febres, quarum meminit Vvillisius pag. mihi 188. ex genere miliarium fuisse; ideoque ante Sydenhamii observationem miliarium febrem in Angliam venisse; sed nulla memorat Vvillisius ibi miliaria exanthemata, nec suspicari licet tantum virum, qui maculas notavit, ad pustulas non advertisse; præterea iis in febribus aderant virium subita prostratio, urinæ crassæ, & rubicundæ cum pulsu debili, quæ symptomata peticularis morbi potius sunt. Fuerunt ne peticulares aliquid miasmatis miliarium continentes?

(*r*) *Schedul. monit. de febris novæ ingressu.*

(*s*) Hujus auctoris prodiere *tractatus duo, quorum prior de praxeos regulis, alter de febre miliari Londini* 1710. 8.

Mutata postmodum morbi facies (*t*) est exanthematis miliariis raro apparentibus, verum anno 1741. Londini iterum caput extulit miliaris febris parum minax, sed maxime maligna cum pulsu vix mutato, & determinatione ad delirium, & somnum, ut ex ipsa blanditia periculum augeretur (*u*).

16. In Galliæ provinciis alicubi etiam se se monstravit miliaris morbus. Hujus procul dubio naturæ fuit febris, quæ circa annum 1735. mensibus Majo, & Junio pagum *Freneuse* (*x*) vehementer afflixit (*y*). * *Argentoratum*,

(*t*) Ab eo tempore frequentes extiterunt lentæ nervosæ febres in universa Anglia, quas a miliarium recento veneno produci existimo. Edimburgenses Medici (*essais*, & *observations de Medecine t. V. p.* 33. *t. IV. p.* 428.) huiusmodi febres sæpe commemorant, nullibi miliaria exanthemata. *Clifton Vvinteringham in commentario suo nosologico* Eboraci annis 1716. 1720. 1721. febres nervosas adfuisse narrat. *Huxhamius* de lentis nervosis febribus peculiariter egit. *Pringle* scribit (*Maladies des armèes. Paris.* 1755. *tom.* 2. *p.* 134.) novam *Sydenhamii* febrem post Sydenhamium Londini visam non esse epidemice vexantem.

(*u*) *Barker. Observations on the present epidemical feaver Lond.* 1741. 8. *ex Hallero meth. st. med. p.* 1096.

(*x*) *Freneuse* in Insula Franciæ a Medunta vulgo *Mantes* duabus leucis distat.

(*y*) *Quesnay l'art de guerir par la Saignée a Paris.* 1736. *p.* 346. Auctor exponit febrem epidemice sævientem, qua prehensi statim sudore madebant, nonnisi ad morbi finem cessaturo. Secundo, aut tertio die erumpebant exanthemata sero aqueo plena, granis milii, figura, magnitudine, & colore similia; calor cutis mordax, maximusque in iis, qui perituri essent, excitabatur, quo tempore post inquietudines, delirio accedente, convulsi moriebantur &c.

ratum, ejusque viciniam anno 1734. 1735. infestavit purpura alba, quæ ab aliquot annis puerperas aliquando corripiebat (z). In urbe Aureliani * graves cum vigerent tertianæ duplices continuæ, eas purpuræ albæ exanthemata aliquando comitabantur (*a*), quæ Septembri mense graviora fuerunt. * *Pituerii* in Belsia eodem tempore mense Majo a D. Mulcaille (*b*) observatæ fuerunt malignæ febres cum miliariis exanthematis, & assiduis sudoribus. D. Malouin constitutiones morbosas amplissimæ Urbis Parisiorum referens miliares febres (*c*) commemorat, verum non videntur ad Germanorum purpuram albam referendæ. Miliaris certe febris extitit, quæ anno 1741. Rothomagi magnam hominum cla-

(z) *Salzmanni J. Gottofr. historia purpuræ miliaris albæ Argentoratum, & viciniam ante triennium infestantis. Argentorati* 1736. 4. §. *III.* * Strasbourg.

(*a*) *Mem. de l'Academie des Sciences de Paris ann.* 1747. *p.* 337. *D. Duhamel* exponit meteorologicas observationes habitas a Domino *Arnault* Aurelianensi Medico. * *Orleans*.

(*b*) Ibidem. * *Pluviers*.

(*c*) *Mem. de l'Acad. ann.* 1747. *p.* 166. Frequentes extiterunt, *inquit*, Julio mense anni 1746. febres ardentes cum cutis ruboribus, quæ ideo vulgo febres rubræ vocantur. Febres etiam visæ sunt cum ad cutem pustularum eruptione, quæ idcirco appellantur miliares febres. Infantes potissimum morbus invasit, eosque præ cæteris, qui eodem anno jam morbillos passi fuerant: anno 1748. mense Junio præter erysipelata, & variolas miliares febres viguerunt; anno 1752. febres putridas observavit, quas pustulæ, aut maculæ rubræ sequebantur. V. *mem. de l'Acad. de Scienc. ann.* 1749. 1755.

cladem intulit (*d*), & in Normandia minime rara nunc est.

17. Montis Bellicardi Principatum epidemice, & graviter primum invisit hic morbus anno 1712. (*e*). Basileenses in Helvetia Cives aggressum fuisse paullo ante annum 1733. (*f*) per literas mihi significavit *Rudolphus Zvvingerus* (*g*) Medicinæ primarius Professor in Universitate Basileensi. Tiguri non ignotæ sunt (*h*). Scaphusii primum hujus morbi exemplum triginta, & amplius abhinc annis visum est. Usque ad annum 1750. raro admodum adveniebat. Eo anno paullo crebrius non puerperas modo, sed & viros corripuit. Variolas anno 1752. sæpe miliaris morbus sequebatur. Annis 1753. 1754. funestus indiscri-

(*d*) *Pinard Dissertation sur la fievre miliaire maligne. Rouen* 1747. 8.

(*e*) *Acta Helvetica. vol. 2. p. 76.* Epidemiam hanc scripsit olim *Binningerus* Medicus Serenissimi Principis Montis Bellicardi. Opus hoc posthumum, & desideratum vulgavit Auctoris Nepos D. *Berdot*.

(*f*) *Basileæ anno 1733. prodiit statim Disputatio Mich. Brodhaag de purpura alba morbo apud nos incognito.*

(*g*) Malum sine causa incepisse, sequiori sexu, & præsertim puerperis primum frequentius advenisse scripsit, deinde juvenes, & viros, paullo etiam seniores. Primis ab exortu annis gravius, & frequentius, sequentibus annis paullo mitius evasisse.

(*h*) *Laurentii Gruber Dissertatio de febre acuta epidemica exanthemato-dysenterica. Basileæ* 1747. §. 11. inter morbos, qui mense Aprilis anni 1746. observati fuerunt, etiam recenset purpuram albam.

fcriminatim morbus fuit. Sequentibus annis rarius advenit. Hanc hiftoriam mihi communicavit doctus, & præcl. Medicus Scaphufo *Helvetus Joh. Conradus Ammannus*. Bernenfes etiam purpuram albam habent, fed ea perraro accidit, folafque pene puerperas, quæ graviter in partu laborarunt, corripit (*i*). Mulhufii Helvetiorum aliquando, fed raro occurriffe febrem miliarem fcio ex literis *Joh. Hoferi* Medici, & naturalis hiftoriæ Cultoris ftrenui. Genevenfes Medicos hac de re interpellari cum curaffem, mihi refponfum eft, a triginta circiter annis aliquod hujufce febris exemplum occurrere incepiffe, fed quindecim abhinc annis non amplius rarum factum effe. De proxima Sabaudia dicendum nunc effet, fed opportunius videtur morbi originem, & progreffum in Pedemontio profequi, quoniam a Noftratibus morbum habuerint pleræque Regiones, quarum calamitas fupereft enarranda.

18. Circa annum decimumquintum hujufce fæculi in nobili virgine acutam miliarem febrem fe primum in hac Urbe obferraffe fcribit Cl. *Fantonus* (*l*), verum in Oppido

(*i*) Hanc notitiam debeo celeberrimo, & fapientiffimo Viro *Alberto ab Haller*, qui etiam mihi notavit Bernenfis Urbis aërem ex purioribus effe, & faluberrimum.

(*l*) *De febr. mili. p.* 110.

pido Sanbenigni (*m*) ann. 1711. *Thomas Guidetti* (*n*) uxorem ſuam ex febre mali moris cum miliarium puſtularum effloreſcentia occubuiſſe adnotavit, ita ut paullo antiquior epocha originis hujuſce morbi apud nos videatur. Certum eſt inter decimumquintum, & vigeſimum nobiles aliquot puerperas hoc morbo e vita ereptas fuiſſe. Qui tunc nobiles puerperas ſolum adoriebatur, ſequentibus annis & vulgaris conditionis mulieres, poſtea & viros, & denique nullo habito conditionis, ſexus, ætatis diſcrimine quemlibet aggredi auſus eſt (*o*), eademque ratione perſeverat. Primis annis in hac urbe ſe ſe continuit morbi ſeminium, tum ad loca vicina ſe ſe diffudit, & ſenſim non ſolum univerſa ſubalpina hæc regio, ſed alpes ipſæ, & proximi pene omnes populi hanc ægritudinem receperunt, & pro varia locorum diſtantia, hominum inter ſe frequentatione, & cœli conditione citius, aut ſerius, varioque exitu morbus penetravit. Horum autem om-

nium

(*m*) Oppidum ab Urbe octavo lapide diſtans.

(*n*) *Diſſertationes phiſiologicæ*, *& Medicæ Aug. Taurinorum* 1747. 8. *v.p.* 147. -- 154.

(*o*) Auguſta Taurinorum jacet ad padi, & duriæ minoris confluxuum ſecus editos colles ad orientem poſitos. Venti, quibus athmoſpheræ vapores diſſipentur, rari ſunt. Aër autumno, & hyeme nebuloſus, ſemper mollis, & gravis. Aëris temperies varia, nunc auſtrina, nunc maxime frigida,

nium hiſtoria, quoniam ad morbi indolem detegendam non parum facit, paullo fuſius pertractabitur.

19. Cunei anno 1724. puerperæ binæ, Vercellenſis una, Taurinenſis altera, morbum hunc primum paſſæ ſunt. Ex eo tempore non infrequens extitit morbus, anno 1742. epidemicus.

20. Savilianenſes (p) cives eandem etiam epocham recordantur. Cum frequentes admodum non eſſent miliares febres, & benigni ſæpe exitus, anno 1753. majori frequentia, nec adeo mites vagatæ ſunt.

21. Aquæ Statiellæ *, Urbs in Monteferrato antiquiſſima, anno 1726. videre primum in puerpera Taurinenſi hanc febrem, quæ exinde ad alias puerperas, & homines tranſiit. Annis 1733. 1734. crebrius occurrens, & vicina loca occupavit. Ab anno 1735. ad 1744. paullo rarius incidit. Anno 1744. nonſolum Aquæ Statiellæ, ſed Nicæa paleæ, proximæque regiones febri miliari periculis juncta graviter afflictæ fuere.

(p) Saviliani urbs in ampla planitie ſita mollem quidem, ſed æqualem aërem habet.

* Acqui.

22. Carmaniolæ (*q*) jam ab anno 1728. morbus apparuit, ſed neutiquam magna ibi eſt hujuſce morbi frequentia.

23. Bugellæ (*r*) ab eodem tempore, & ſævæ, & frequentes miliares febres extiterunt,

24. Eporediæ * (*s*) prima morbi ſeminia in puerperis eodem anno viſa ſunt, quæ deinceps nullam ſexus, ætatiſve diſtinctionem fecerunt. Anno 1742. vehementem huic urbi ſtragem attulere (*t*) a februario ad julium menſem miliares febres.

25. Circa annum etiam 1728. in urbe Vercellarum (*u*) apparuit, ex quo tempore frequens continuavit, rarius lethalis.

26.

(*q*) Carmaniolæ cœlum Savilianenſi conſimile eſt.
(*r*) Bugella loco edito ſita, ad radices alpium, purum, at propter ventorum, & caloris, frigoriſve viciſſitudines inæqualem aërem poſſidet.
* Ivrea.
(*s*) Eporediæ urbem in acclivi loco conſtructam lambit Duria major; ei ſuperius adjacent lacus pene ſtagnantis aquæ, ex quibus inſalubris fieret loci conditio, niſi ſæpe vehementer flarent venti per longam, & anguſtam Auguſtæ Prætoriæ vallem ſpirantes, quibus mala efflu via diſſipantur.
(*t*) Fuit ſimplex miliaris febris, cum pulſu tenſo, & parum febrili: miliaria exanthemata quarta die erumpebant; ſexto, aut ſeptimo ſæpiſſime lethalia.
(*u*) Vercellarum civitas jacet in ampliſſima planitie: mollis aër eſt, nec valde inæqualis.

26. Pinerolienſibus (*x*) uſque ad annum 1730. pepercit : eo puerperas primum, deinde & reliquos indiſcriminatim prehendit, verum nec multum graves, neque frequentes ab illo tempore obſervantur. Anno ſolum 1742. cum propter annonæ penuriam gentes non paucæ ſe ſe Pinerolium recepiſſent, epidemice tunc viguit miliaris febris, quæ primum alienigenas aggreſſa eſt.

27. Tunc temporis primum inter alpes in in pago Viù (*y*) occurrit, ubi ſporadice etiam continuant, neque valde funeſtæ.

28. Foſſani anno 1731. primum in maſculis juvenibus, deinde in puerperis adnotata eſt nova hæc febris. Annis 1733., & 1742. epidemice vagatæ ſunt peticulæ, quibus miliaris morbus aliquando jungebatur. Nunc etiam quandoque obſervatur, ſed neutiquam crebro intervenit.

(*x*) Pinerolium in aprico, & acclivi loco procul ab aquis ſitum, meridiano, & orienti Soli expoſitum de ſaluberrimo aëre gloriatur.

(*y*) Primus ex Alpinis locus eſt, ad quem purpura alba pervenit; ſed animadvertendum Auguſtam Taurinorum frequentari ab his gentibus, quæ lecticarii, ciſtiferi, & bajuli vinarii operam apud nos præſtant.

29. Niceæ (ʒ) circa annum 1732. in Pedemontanæ originis puerpera primum exortus morbus eſt, qui deinde ſine diſtinctione ulla quemlibet adoriri conſuevit, impræſentiarum minime rarus. Villæfrancæ in muliere Villafrancenſi anno 1743. ſe ſe oſtendit nunquam antea viſa miliaris febris, & militum noſocomia afflixit: anno 1745. frequentior apud incolas: annis 1746.--1751. magis rara: ab anno 1751. iterum ſæpius occurrit.

30. In oppido *(a) Ripularum anno 1732. primum miliaris febris exemplum in viro ſe ſe obtulit: ſine ulla conditionis exceptione, frequentes ab eo tempore factæ ſunt, meliores inter initia, graviores poſtea. Vere ſæpe occurrunt diræ cum miliariis complicatæ pleuritides.

31. Aſtæ Pompejæ malignæ miliaris febris exanthemata obſervari cœperunt anno præter propter 1733.

32.

(ʒ) Nicæenſe, & Villafrancenſe cœlum prompte, & frequentiſſime variare mihi ſignificavit *D. Verani* doctus, & præclarus Medicus.

* Rivoli.

(a) Ripularum oppidum loco edito eſt ad initium vallis Seguſinæ, & ventorum omnibus inæqualitatibus patet. Meridianum, & Orientem Solem excipit, & calidiuſculum idcirco cœlum habet.

32. Eo tempore, & Lantii (*b*) pagus primum novæ hujus ægritudinis adventum habuit. Annis 1734.--35.--42.--53. epidemice regnavit poſt ſiccitates, & auſtrinas conſtitutiones. Vere frequentes ſunt malignæ quædam pleuritides, quæ ſæpe junctam, aut ſupervenientem habent miliarium puſtularum eruptionem.

33. Tridini (*c*) ab anno 1735. minime raræ miliares febres exiſtunt, nec valde exitiales.

34. Auguſtæ Prætoriæ * (*d*) rariſſime occurrit. Puerperam Taurinenſem anno 1736. adorta eſt miliaris febris: poſtea aliquot alias exteras, & indigenas puerperas; verum maſculino generi uſque nunc pepercit.

35. Creſcentini (*e*) ab anno 1738. apparuerunt, nec infrequentes ſunt. Ex vicinis Tridi-

(*b*) Lantii pagus ad radices alpium in quadam convalle ſitus, caloris, & frigoris magnas habet viciſſitudines.
(*c*) Tridini ſecus padum poſiti aër eſt potius mollis, & æqualis.
* Aoſta.
(*d*) Auguſtæ Prætoriæ incolæ nullam fere habent cum Pedemontanis communicationem.
(*e*) Creſcentinum etiam ſecus padum eſt, ejuſque aër Tridinenſem fortaſſe humiditate ſuperat.

ni, & Crescentini loca humida (*f*) & aquosa majorem patiuntur hujusce morbi frequentiam; ex adverso collina longe rarius, sed gravius hoc morbo vexantur.

36. Segusii (*g*), anno itidem 1738., in Taurinensis originis ægris observarunt Medici novam hanc febrem, quæ Segusienses inde corripuit. Anno 1753. epidemice, & graviſſime non Segusium solum, sed alpinos etiam editiores tractus ea infestavit. Frequens, & sæpe exitialis purpura alba Segusii observatur.

37.

(*f*) Horum locorum habitatores pauco vino utuntur: vino autem indulgent, qui collina loca incolunt.

(*g*) Segusium ad radices editiſſimarum alpium montis Cenisii jacens in quadam convalle, per amplam, & rectam pene vallem orienti Soli patet. Duræ, & pene nudæ rupes interim circumstant, quæ undequaque radios reflectunt, & colligunt, unde fit, ut, licet inter medias alpes editiſſimas, præcalidum sit Segusinum cœlum, quod etiam ultra confirmant vegetabilia in agro Segusino reperiunda, quæ nonnisi locis calidis exoriuntur. E. gr. *Hieracium folio Statices, caule foliato* (*aut nudo*) *Tourn. inst.* 470. *Millefolium nobile Trag.* 476. *Anonis pusilla glabra angustifolia lutea Tourn. inst.* 409. *Botrys ambrosioides vulgaris C. B. pin.* 138. *Helianthemum flore albo folio angusto hirsuto J. B.* 2. 16. *Santolina foliis obscure virentibus flore aureo Tourn. inst.* 451. *Anchusa lutea minor C. B. pin.* 255. *&c.* Interim ex summis nivosis jugis repente frigidi sæpe venti spirant, magnam aëris inæqualitatem prompte afferentes.

37. Albæ Pompejæ (*h*) cum primum occurrisset in nobili Taurinensi muliere, aliquot postea, sed rara exempla successerunt; post annum autem 1742., quo epidemice viguit, frequens, & exitialis perseverat.

38. Anno 1742. peticularum febres grassatæ sunt in urbe Montis Regalis (*i*): iisdem quandoque accesserunt etiam miliaris febris exanthemata, quæ aliquando nunc etiam contingunt.

39. Clarascum (k) attulit eadem epidemia miliarium morbum, qui tamen frequens ea in urbe non est.

40. Cebæ Marchionatus tunc temporis etiam primo vere novam hanc calamitatem persensit, quæ ab illo tempore rarius incumbit, solas pene puerperas aliquando afficiens.

(*h*) Alba Pompeja humili loco est prope flumen Tanari lente fluentis. Septentrioni patet, mollis, gravis, & inæqualis aëris est ibi constitutio; proximi colles viniferi incolas a vini usu nequaquam aversos faciunt.

(*i*) Montisregalis urbs ex saluberrimis est, puro, & perflato loco sita.

(k) Clarascum loco, non multum frequentato, aliquantisper edito positum est ad Sturæ, & Tanari confluxum. Cum hæc flumina præter morem subsident æstivis mensibus, & tertianæ, & peticulares vigent febres.

Garexii, Doliani, aliaque noſtræ (*l*) Liguriæ loca ab eo tempore miliarem morbum aliquando habuerunt.

41. Braydarum Oppido graviſſimus extitit idem annus, peticulis, & miliariis maximam hominum ſtragem facientibus, quarum poſtremæ frequenter, & nunc occurrunt.

42. Valentiæ (*m*) in Noſocomio militum peticulæ, & miliares febres anno 1741. magnam cladem afferebant; tunc migravit ad cives epidemicus morbus, qui prima vice miliarium morbo laborarunt. Similis morboſa conſtitutio Noſocomia militum iterum affecit anno 1755.; ſed ab ea cives immunes extiterunt, apud quos rariſſime occurrit. Ad vicinatum nondum tranſiit.

43. Milites Vigevani præſidiarii aliquot abhinc annis aliquando miliariis correpti ſunt, quæ raro in indigenis obſervantur.

44. Mortariæ nondum viſæ ſunt (*n*) miliares

(*l*) Genuenſis Liguria morbum hunc omnino pene ignorat: Genuæ rariſſimi miliaris febris caſus ab aliquot annis obſervati ſunt.

(*m*) Valentiæ humidus, & gravis aër eſt.

(*n*) Mortariæ aër maxime gravis, & humidus.

liares febres. Racconixiensem (*o*) mulierem febri miliaris morbi symptomatis stipata correptam absque ulla exanthematum eruptione feliciter sanatam nuper indicavit Pillattonus (*p*).

45. In urbe Casalis identidem in puerperis, præcipue Taurinensibus, miliarium febrium ab aliquot annis exempla conspecta sunt.

46. Alexandriæ primum etiam in militibus, deinde & in civibus ab aliquo tempore miliares febres contingunt.

47. Dertonæ non ignotæ sunt, nec a multo tempore. Primæ originis epocham statuere non licet.

48. Qui rarissime ab aliquot annis adnotabatur miliarium morbus in urbe Novariæ, anno demum 1755. epidemice apparuit.

49. Priusquam in Italia morbi progressionem persequamur, de Sabaudia dicendum est. Camberii (*q*) triginta, & amplius abhinc annis

(*o*) Racconixium conspicuum Pedemontii oppidum.
(*p*) Mortariæ Protomedici vices gerens.
(*q*) Camberium in aëre saluberrimo consistit: mulieres vero minime desidem vitam agunt, cum deambulatu maxime delectentur.

annis nova hæc febris innotuit, quæ familiaris impræsentiarum est, puerperas minime afficiens, neque admodum perniciosa. Annecii, & Thunonii nota est, sicuti etiam Rhumiliati (r). Maurianenses eam tenent ab anno 1736.; ibi epidemice grassata est anno 1741.: indiscriminatim quemlibet corripit, puerperis infensior. Autumno, & vere crebrius advenit, nec infrequentes vere sunt pleuritides in miliarem morbum resolutæ.

50. Mediolanenses Medici, hac de re quæsiti quatuor abhinc annis, responderunt exanthematicas hujusmodi febres aliquando & in puerperis (s) evenire, sed minime malæ indolis esse. Anno 1746. graviter Mediolani conflictatus est Sacerdos quidam Societatis Jesu (t), sed ab anno 1757. (u) exitialia miliarium

(r) Anno 1750. cum Botanices causa Sabaudiam peragrarem, Rhumiliati miliarium febris exempla in sequiori sexu vidi, meminique certiorem tunc factum fuisse solum ab aliquot annis in talem morbum cives incidere.

(s) Bartholomaeus Curtius celebris olim Medicus Mediolanensis triginta abhinc annis ad Fantonum scripsit se aliquando vidisse puerperas ex febre continua graviter laborantes cum exanthematis miliaceis; nullam vero, quantum ipse meminisset, e vita ereptam fuisse. V. *Fanton.* p. 95.

(t) Admodum nempe Reverendus P. *Orrigoni*, qui ex Pedemontio, ubi commoratus erat, Mediolanum concesserat.

(u) Animadvertatur Mediolano proximam Novariam esse, & hac in urbe anno 1755. epidemice morbum miliarium viguisse.

liarium exempla aliqua deinceps obtigerunt.

51. In urbe Laudensi * circa annum 1747. Comitissam a Staremberga Germanæ originis, puerperam, pene sublatam fuisse ex hac febri mihi indicavit D. *Moscati* (x). In hujus autem urbis viciniis, proxime elapso autumno, nobilem virum eodem ex morbo periisse intelligo ex literis, quas mihi dedit Præcl. *Paulus Valcarenghi* Primarius in Universitate Ticinensi Medicinæ Professor.

52. Majori frequentia, & sævitia Mantuæ ab annis aliquot vagantur. Placentiæ, & Mutinæ rarum aliquod exemplum visum scio. Cremona (a) morbum nondum accepit.

53. Bononienses hanc calamitatem ignorant. Exanthematicæ quidem miliares eruptiones interdum in puerperis obveniunt; sed minime graves. Periculosissima hujusce generis febris visa semel est in homine Taurinensi (b).

54. Benignas hujusmodi exanthematicas mi-

* Lodi.
(x) Mediolani chirurgiæ Professor.
(a) Ita certiorem me facit præcl. Paulus *Valcarenghi*.
(b) Ex literis id scio Amicissimi, & Praeclar. Viri *Ferdinandi Bassii*, qui diligenter hac de re Bononienses Medicos sciscitatus est.

miliares febres jamdudum notas Etruſcis eſſe, & rariſſime periculum ab iis ullum allatum fuiſſe mihi indicavit *Xaverius Manetti* Celeb. in Horto Florentino Botanices Profeſſor.

55. Ariminenſes a gravi noſtra miliari febre immunes uſque nunc eſſe Cl. *J. Bianchi* (*c*) in literis pluries mandavit. Eadem fortuna non potiuntur Veronenſes, quibus a pluribus annis, puerperis præcipue, miliarium febrem interdum accidere accipio ex Epiſtolis *Cæſaris Moreni* (*d*), & obſervationibus *J. della Bona* (*e*).

56. Venetiarum urbs pene omnino immunis eſt (*f*). In agro Neapolitano, in Hiſpania, necnon Sardinia; & urbe Romæ (*g*) nondum, quod ſciam, ſeu exteri, ſeu incolæ hanc ægritudinem perſenſerunt. Faxit Deus, ut morbus majora non capiat incrementa.

57.

(*c*) J. *Bianchi* Primarius Medicus Ariminenſis, olim in Senenſi Univerſitate Anatomes Profeſſor.

(*d*) *Julius Cæſar Moreni* Botanices, & Naturalis Hiſtoriæ apprime gnarus Veronæ pharmaceuticam exercet.

(*e*) *Joh. della Bona* Medicus Veronenſis purpuram albam Germanorum ſe bis obſervaſſe meminit. V. Ejuſdem *L'uſo, ed abuſo del Caffè. In Verona* 1751. *p.* 21.

(*f*) A Præcl. Veneto Medico *Arcadio Capello* duo tantum uſque nunc obſervati ſunt miliaris febris caſus.

(*g*) Romæ, & in Sardinia Pedemontani non pauci vivunt, nemo adhuc hoc morbo, quod ſciam, fuit prehenſus.

57. Constat itaque morbum, qui Lipsiæ primum apparuit (§. 2.) ad proximas, remotas, nostrasve regiones longo annorum circuitu penetrasse; iis, quibus frequentior erat cum morbum jam habentibus agendi familiaritas, citius morbo prehensis (*h*).

58. Morbi vero contagiosa miasmata non ab aëre simpliciter, sed ab iis, qui in morbosa regione venenum contraxerant, (§. 8. 9. 13. 21. 29. 34. &c.) ad alia loca translatum fuisse.

59. Sporadice plerumque, & puerperas sæpius primum, deinde & masculos corripuisse: loca vero, quæ semel occupavit, ex integro fere nunquam (*i*) dimisisse; per aliquot annos solum aliquando siluisse.

60. Nisi alia jungatur causa, in aëre humido, & inæquali, aut solum valde inæquali fre-

(*h*) Hæc maxime apparent in nostra regione, cum apud Sabaudos (49) Nicienses (29) Savilianenses (20) Cuneenses (19) &c., qui cum Taurinensibus majus commercium habent, citius morbum communem factum fuisse videamus; serius autem, & rarius occurrat in Monteferrato, præcipue superiori (45); Liguria (40) &c.

(*i*) Lipsienses, Berolinenses, Suevi, Helveti, Pedemontani &c. hanc sortem patiuntur. Vindobonæ, licet anno 1729. & 30. miliarium morbus viguerit, minime inpræsentiarum observari eruo ex silentio Celeberrimi *Svietenii* v. §. 982.

frequentiorem, in aëre puro, & æquali rariorem, humido vero & æquali, nisi alia accedat caussa, mitiorem esse: cœlum vero calidius huic morbo non favere (56).

61. Frequentius corripit homines otio deditos, & parum exercitatos, in pueris (k), & senibus rarior. Aggreditur juvenes cujusvis temperamenti, sed præ cæteris sanguinea constitutione præditos. Vere frequentior; minus frequens autumno; rarius advenit æstate, & summa hyeme.

62. Minime verum esse reperio, sicuti *Hamiltonius*, aliique tradiderunt, imbecillam corporis constitutionem (*l*), & ab evacuationibus fractam magis huic morbo patere. Ex puerperis indiscriminatim prehendit seu illas, quibus partus facilis extitit, seu quæ in eodem maxime laborarunt (*m*).

63.

(k) Vidi duobus abhinc annis filiolum annotinum hoc morbo correptum, cujus mater ex morbo miliari superstites convulsionum molestias patiebatur, (nova dein pustularum eruptione solutas), eo tempore, quo filium utero gessit.

(*l*) Si sermo sit de lentis nervosis febribus, iis ego facile assentior, qui putant imbecillos, & lymphaticos facilius iisdem vexari.

(*m*) Gravius quidem hæ laborant, utero facile postea inflammatione correpto.

63. Alpinos tractus, & humilia loca inhabitantes afficit. Qui vino abſtinent, & utuntur; nobiles euchimis, variiſque cibis, ruſticique aqua, & ſecalino pene ſolum pane nutriti; homines coffeè abutentes, aut minime; omnes hujuſce morbi tyrannidi ſubjacent.

64. Suppreſſa perſpiratio, eaque neglecta, longa mœſtitia, ira vehemens hujus febris frequentes cauſæ ſunt. Auſtrina autem, diuturna, ac inæqualis conſtitutio, hyeme præcipue eveniens, miliarium morbum producit quandoque epidemicum (*n*). Hiſce cauſis addi poſſunt puerperium, placentæ ~~partus tempore~~ violenta eductio, in febribus calefacientium abuſus, aliaque id genus, quibus venenum ad agendum excitatur, aut ea mutatio inducitur in corpore, propter quam agit.

CA-

(*n*) Cum æſtas anni 1733. fuiſſet præcalida, & ſicca; idemque autumnus, & hyems etiam præter morem tepida extitiſſet, anno 1734. Auguſtam Taurinorum, & pene torum Pedemontium affecit vehementiſſima epidemia miliarium, & peticularum. Eandem temporis conſtitutionem, eo anno, gentibus in celſiſſimo alpium Bavariæ jugo viventibus inviſam adhuc miliarem febrem attuliſſe narrat *Joſeph Grunvvald* (*l. c.*)

CAPUT SECUNDUM.

MORBI NOMENCLATURA.

65. QUÆ nobis febris miliaris, aut miliarium morbus audit, variis nominibus apud auctores occurrit. Plerique Germanorum purpuram albam dixerunt; ab aliis vocata fuit purpura puerperarum, febris puerperarum mali moris, febris purpurata, purpura, purpura maligna, purpura miliaris, febris maligna cum exanthematis miliariis, febris miliaris, morbus miliaris, & febris veſicularis. Nomine *Der Frieſel* apud Lipſienſes venit, Gallis dicitur *Pourpre blanc*, Noſtratibus *Miarola*. Horum nominum explicationi de purpuræ vocabulo nonnulla præmittam.

66. Purpuræ nomen ex Græco πορφύρα veriſimiliter deductum (*o*) Latini ad teſtaceum, quod purpureum colorem præbet, ſignificandum adhibuerunt. Hoc nomine poſtea a purpureis maculis morbum, quem peticulas Itali dixerunt, Gallos ſecuti Medici purpuram appellarunt. Purpuræ autem vox paullatim extenſa fuit ad alios etiam morbos, in quibus

(*o*) V. *Joh. Daniel. major. adnotationes ad librum de purpura Fabii Columnæ Kiliæ 1675. pag. 12.*

bus aut maculæ, aut puſtulæ, papulæve rubentes in cute apparerent ita, ut quicumque pene morbus, in quo cutis ruberet, purpura fuerit appellatus.

67. Inſolita idcirco hæc febris cum prodiit, purpura etiam dicta fuit; eaque, ut ab aliis diſtingueretur, eo quod peculiariter puerperas corriperet, puerperarum purpura; ab exanthematis milii granorum æmulis miliaris, ab exanthematum, quæ ſæpiſſime minutas veſiculas exhibent, forma veſicularis vocata eſt. Simpliciter etiam purpura noſtro ſæculo ab aliquibus dicitur, purpuræ nomine ad peticularum morbum indicandum pene exoleto. Morbum potius, quam febrem miliarem vocari vult *Petrus Gerike* (p) eo quod putet ſine febre eſſe poſſe, unoque morbi miliaris nomine, & vulgarem purpuram rubram, & Lipſienſium febrem velit comprehendere. Vocabulum *Der Frieſel* alii a voce *Frieſs*, quæ pannum aſperum, & nodoſum ſignificat, cujus aſperitatem cutis in hoc morbo æmulatur; alii a voce *Frieſſen* frigere, eo quod ſæpius cum frigore invadat (q) deducunt.

C 68.

(p) *Tractatus de febre miliari* 1711. *cap.* 1.

(q) *Langius in Diſput.* 44. *valetudinarium puerperarum* poſtremam hanc; *& prax. Med. cap. XIII. de febribus* §. 9. *de purpura* primam ſignificationem dat, V. etiam *Gmelinum* §. XVI.

68. Dummodo de morbo constet, & vocum diversitas nullam faciat ambiguitatem, quodlibet nomen per nos licet. Videtur autem potius (r) miliarium morbus vocandus.

69. Hoc nomine intelligimus morbum cum febre conjunctum (s), in quo fere semper (t) exanthemata ad cutem occurrunt, sive minutæ pustulæ, quæ cito in vesiculas sero plenas evadunt, a miasmate productæ, quod maximam habet ad nerveas fibrillas convellendas aptitudinem.

(r) Plerique morbi exanthematici proprium nacti sunt nomen: ex. gr. dicuntur *Variolæ*, *Morbilli*, *Petiulæ* &c. Eodem exemplo morbus hic miliarium simpliciter nomine distingui poterit; sicuti enim in variolis, non febris, sed exanthematum, & morbi natura est consideranda.

(s) Nunquam vidi sine febre hanc ægritudinem; cum levi febre etiam exitiale occurrit.

(t) Rarum apud nos est, ut febris ex sua natura miliaris sibi relicta exanthemata non producat. Frequentius id in Anglia contingere video.

CA-

CAPUT TERTIUM.

MORBI DISTINCTIONES.

70. CElebris, & antiqua eſt purpuræ diviſio in albam, & rubram. Alba etiam diſtinguitur in albam, & pellucidam. Nullius momenti eſt albam a pellucida ſeparare; quæ enim exanthemata primum pellucida fuerunt, craſſiore reddito ſero, alba fiunt, quod olim vidit *Hamiltonius*. Neque magis intereſt miliaria exanthemata rubra ne, an alba ſint. Utraque æque periculoſa; imo ex mea obſervatione rubra minuta pellucidis deteriora ſunt. Præterea, uti etiam recte obſervat *Gmelinus* (*u*), puſtulæ, cum primum elevantur, rubræ; tum poſtea pellucidæ cum baſi rubra; & denique pellucidæ, albæve fiunt. Apud plurimos interea Scriptores paſſim reperitur purpuram dividi in rubram, & albam, quæ etiam gravis, & maligna dicitur, cum illa maligna audiat. Verum hi mihi videntur ultra limites miliarium morbi purpuræ nomen extendere, & purpuræ (*x*) rubræ vo-

(*u*) §. 12.

(*x*) Jamdiu nota ſunt exanthemata & rubra, & alba, quæ Græci *hidroa*, Latini *ſudamina* dixerunt. Pueris, fœminis, & bilioſis hominibus præcipue adveniunt ſæpe ſine febre, aliquando cum febre, iiſque præcipue ſcorbutici homines afficiuntur. A Gallis, atque Noſtratibus *Ebullition*

vocabulo plures alias diſſimiles, neutiquam ſua natura graves, cutis eruptiones comprehendere. Licet enim cum bono (y) exitu, & ſine gravi incommodo, quandoque curſum ſuum abſolvat, periculoſa tamen ſemper eſt miliaris febris. Periculum autem pendet a convulſionibus, citiſſime ſequentibus diſparentia exanthemata, quod huic puſtularum generi præ reliquis proprium, & peculiare eſt.

71. In ſimplicem, & complexam diſtinguit purpuram *Hamiltonius* (l. c.) ſimplicem eam dicens, quæ albas; complexam, quæ rubras albis immixtas puſtulas exhibet. *Petrus Gerike* morbum miliarem dividit in idiopaticum, ſimptomaticum, & complexum. Quando nempe morbus alter miliarem comitatur, complexus; ſi alteri morbo miliaria exanthemata

lition de ſang, ab Anglis *a raſh*, a pleriſque Germanis Medicis *purpura rubra* appellatur; ſed aliæ etiam cutis affectiones, uti ſunt *Rubeola*, *Scarlatina febris* &c.; purpura rubra dictæ ſunt. Horum omnium exanthematum inter ſe differentia ſuo loco dabitur.

(y) Uratislavienſes (*conſt. epidem.* 1700. *p.* 334.) purpuram albam deſcribunt minime lethalem, cujus puſtulæ quarto die erumpebant, 7. valetudine reddita. Hujuſcemodi caſus apud nos rariſſimi ſunt. Idem & aliis etiam in morbis occurrere videmus. Variolæ e. gr. mitiſſime curſum ſuum abſolvunt interdum; nihilo ſecius inter morbos ſua natura graves referuntur. Simptomatum natura, & comitatus morbum definire debet, & certum eſt in miliari mitiſſimo morbo, ſi puſtulæ retrocedant, ægros cito graviter periclitari.

mata superveniant, simptomaticus, si neutrum adsit, idiopaticus est. *Hamiltonii* distinctionem non posse consistere patet ex dictis (§. 70.); quod ad alteram Cl. *Gerike* spectat, mihi opportunius videtur eum dividere in simplicissimum, simplicem, & complicatum. Simplicissimus ille est, in quo si febrim excipias, absque ullo alio morbo miliaria exanthemata adveniunt; Simplex ille, in quo sub specie alterius morbi primam periodum percurrit, quin alius revera morbus adjungatur; hic si adsit, complicatus erit. Simplicissimum a simplici juvat secernere, propthereaquod ex primi consideratione miliaris morbi natura magis elucescat. Multum interest etiam scire, num sit simplex, aut complicatus, hoc est, num simptomata, & effectus pendeant ex solo miliarium miasmate, vel ab altera adjuncta morbosa causa. Fateor quidem limites inter simplicissimum, simplicem, & complicatum non ita facile semper definiri posse, & consistere, cum facilis sit simplicissimi in simplicem, & hujus in complicati nonnullas species conversio; & variarum causarum ad eundem effectum vis, & potentia fucum facere possit. Quum cæteris interim commodior, & utilior videatur, hanc sequemur divisionem primum visuri, quid in simplicissimo contingat.

CAPUT QUARTUM.

DIAGNOSIS MORBI SIMPLICISSIMI.

I. Ante Expulsionem.

72. HOrror interdum morbum incipit, quem a naturali vix differens calor sequitur, sine membrorum defatigatione. Caput vix dolet, febris quam maxime lenis, cum pulsu tamen tenso, duriusculo, & aliquantulum contracto (ζ). Urina sanorum similis; nullus dolor ab ægro persentitur; non sitit; appetit: sed importuni sudoris impetus fastidit.

73. Altera plerumque die cum paullo celeriori pulsu decolorari incipit urina. Accedunt metus, & tristitia sine caussa, ad cordis scrobiculum molesta quædam compressio suspiria cogens, aurium tinnitus cum auditu acutiore, inquietudines, subitanei involuntarii motus, sensus in digitis stuporis cujusdam

(ζ) Non pauci Auctores statuunt in morbo miliari pulsus imbecillitatem; pace horum virorum dicam me quam maxime vereri, ne ipsi dicant imbecillum, qui solum contractus est. Validius nempe, quam par est, arteria contrahitur, & efficit pulsum minoris quidem diametri, sed neutiquam imbecillum, sicuti ex statu virium, ex compressione pulsus, qui sæpe durus est, judicari potest.

dam pungitivi *granf* nomine noti. Somnus interrumpitur spectris; quæ non sine corporis, & animi commotione ægrum expergefaciunt. Sudores cum pulsu magis contracto, acidum corruptum olentes, assidui erumpunt.

74. Tertio interim, aut quarto die, raro serius, post vehementes sudoris impetus, & alternas aliquando cujusdam horroris, calorisque vicissitudines, præcedentibus sæpius puncturis, interdum aliquo pruritu, in collo primum, & pectore, & dorso, deinde in brachiis, abdomine &c., raro in facie efflorescunt rubræ, aut albentes minutæ pustulæ.

II. Post Expulsionem.

Si optime vertat.

75. Hæ pustulæ cito grandescunt, & limpido sero replentur cum aliqua cutis inflammatione, quæ plenior, & tumefacta persentitur. Præcipua absoluta expulsione (aliquæ enim pustulæ lento gressu cæteras sequuntur,) quod intra 30. horas evenit, convulsiva simptomata (73) mitescunt, & disparent. Sudor minus intensus, sed perseverat. Urinæ sensim iterum colorem inducunt. Septima die, molli, & æquali reddito pulsu, exanthemata ex-

ſiccantur, & ſquamatim cuticula decidit. Rariſſimus eſt tam bonus apud nos morbi hujus exitus; aliud ſubeſt noſtris ægris curriculum & periculoſum, & longe gravius peragendum.

Cum Æger valde periclitatur.

76. Poſt expulſionem perſiſtunt, & creſcunt ſimptomata (73): febris augetur cum celeri, & contracto pulſu, & circa meridiem, ac nocturnis horis evidentia capit incrementa. Urinæ multæ tenues, & aqueæ, lingua albida, quæ dein areſcit. Noctes vigiles, aut ex terrificis ſomniis graves cum moleſta internæ diſtenſionis ad caput ſenſatione. Facies plenior evadit. Calet, & inflammatur cutis. Sudores imminuuntur. Tertio plerumque expulſionis die graviora omnia fiunt; Febris vehemens ardenti omnino ſimilis urget cum pulſu duro, & celeri: tendines ſubſiliunt; ſudores evaneſcunt; puſtulæ ſubſident; calor urens brevi accenditur; cutis ſcabra fit; urinarum aquearum ingens mingitur copia: Inquieti, valde ſitibundi, moroſi, queruli, vix lecto propter inquietudinem, & calorem ſummum continendi, loquaces undique ſe jactant; deinde deliri convulſionibus etiam corripiuntur.. Alvus alias plerumque dura

ege-

egerit hoc tempore biliosa fœtidissima.

77. Post tantam morbi sævitiam, quæ paucarum horarum spatio plerumque exercetur, aliquo redeunte sudore, & sublatis iterum pustulis recensita (76) mitescunt. Copiosiora efflorescunt sequenti die exanthemata, majoraque fiunt; iis, quæ primo eruperunt, deinde exsiccari incipientibus. Verum secunda exanthemata tertio suæ expulsionis die similes (76) turbas, sed mitiores excitant; tertiaque advenient, quartave &c., donec is, quem (§. 75.) adnotavimus, status nascatur. Alvus in hoc morbi stadio cum magnis borborigmis liquida, & biliosa fœtidissima dejicere perseverat. Urina interdum (*a*) prodit albescens, tanquam serum lactis, non subsidens, & ardens.

78. Salus ordinario non redit, nisi post decimumquartum diem, aut vigesimum. Per cohortes, & manipulos incerta die, ac hora fit hujusce exanthematis expulsio. Incerto etiam momento, ex causa sive externa, sive interna si deprimantur pustulæ, dimidiæ horæ spatio status (76) accedere potest: Præcipua ea propter phœnomena assignari quidem

(*a*) In iis, quibus limpha inest viscido-salina, eodem etiam tempore salivæ salsæ persentiuntur.

dem possunt, sed nequaquam eorum adveniendi tempus, & progrediendi ratio definiri.

79. Hinc patet dies graviores incerto etiam ordine advenire. Plerumque ante expulsionem pares; post expulsionem impares deteriores sunt. Tertia dies plerumque mitis: quarta gravis esse solet.

Si malum exitum prompte morbus habeat.

80. Statui (76) adjunguntur pessima delirii, & convulsionum simptomata. Inquieti, de omni positione queruli, undique se jactant. Torvo, & defixo obtutu objecta per caliginem, aut duplicata vident. Loquaces, futilia cum dixerint, se recte aut vidisse, aut allocutos fore summa pertinacia asseverant. Se ægros fore vix concedunt: cum magna, & rara respiratione sæpe insufflant. Sunt qui repente sine causa lacrymis, & mœrore se conficiant. Ad motum quemlibet plerumque expediti lecto surgere tentant; ingesta vomunt, & in adstantes etiam aliquando expuunt. His accedit potus, cum descendit, strepitus; tunc cito jactationibus in convulsiones transeuntibus, epilepticis vehementibus motibus correpti, stertore adveniente, pulsuque deficiente brevissime suffocantur.

81. Observatio docuit eo promptius malum exitum accedere, quo numerosiores pustulæ extiterunt, & præcocius eædem apparuerunt.

Si morbus diutius trahatur.

82. Si vero viscida limpha venenum retinente, aut propter cutis densitatem, vel magnam cuticulæ cum cute cohæsionem exanthemata non bene efflorescant (b); sed sub cuticula, aut in cute ipsa subsideant, (quod interdum post retrocedentes (76) pustulas contingit), aliquando diu trahitur morbus, recidivam sæpe alio tempore daturus, valetudine lente redeunte; interdum & mors sequitur: sed paullo diversa ratione morbus prosequitur.

Et tamen Æger convalescat.

83. Si itaque non elevatæ pustulæ, sed levis aliquis solummodo rubor cum minutissimis quibusdam pustulis in cute conspiciatur, & venenum in cute profundius hæreat, pulsus velocitas tanta non est; sed altitudo, & frequentia inæqualis, aliquando pene intermittit. Urinæ nunc tenues, nunc coloratæ, & sæ-

(b) Talis exitus frequentior est in complicato morbo.

ſæpius turbatæ non multa copia veniunt, calor inſignis, ſed non acerrimus vexat, pene continuo tendines ſubſiliunt, lingua tremula eſt, delirio, & convulſionibus ægri identidem prehenduntur. Hæc deinde paullatim in melius vertunt ſudore viſcido-fœtido excitato, qui & majores aliquas hydatides, & puſtulas varorum inſtar majuſculas affert.

Si Æger intereat.

84. Aliquando vero poſt ſtatum (§. 83.) deſcriptum in ſoporem ægri decidunt: aſſiduis tendinum motibus, aut majoribus convulſionibus detenti, ſtupidi, obliviosi, lethargici evadunt; & demum poſt convulſiones varias, ſtertore lentius, quam in caſu (§. 80.) accedente intereunt.

III. Miasmatis miliarium proprietates generatim.

85. Miliarium miaſma concoctionem nullam patitur; urinæ morbum non judicant, parotides, & ſalivatio non niſi rariſſime obſervantur. Alvum in ſecunda periodo fluere utile eſt. Sanguis extractus varius eſt, plerumque cum pauco ſero & gelatina concreta. In ſecunda periodo, aut ſub finem pri-

mæ

mæ poſt maximos ſudores coccineus educitur, & ſine ſero.

IV. Morbi succedentes.

86. Qui graviter laborarunt, mortemque effugerunt, nonnulla alia incurrunt incommoda, quorum quædam diu etiam perſiſtunt: ſunt autem difficilis ſudatio, aut ex quocunque motu facillima; vari, furunculi, aliaque ſimilia puſtularum genera; memoriæ infirmitas; ſumma nervorum mobilitas, & in timorem magna proclivitas; rheumatiſmus; & cetera ſimptomata morbi (§. 73.) convulſifica. Hæc permanentia juſtum recidivæ timorem faciunt, & maxime cuti venenum hærere ſignificant.

87. Seminium enim hujus morbi difficulter extirpatur, & qui ſemel hac ægritudine affecti ſunt, facile in eam relabuntur. Reviviſcit vero eo potiſſimum redeunte tempore, quod primæ acceſſionis tempori reſpondet. Sic non raro videntur puerperæ ſucceſſive ſingulis puerperiis idem ſubeuntes periculum, & demum interfectæ, licet bona valetudine intermedio tempore uſæ ſint. Rariſſimo quodam ſimplicis morbi exemplo liceat rem hanc illuſtrare.

88.

88. Virgo annum agens 21. sanguineo-limphatica, sana, & robusta, habitus spongiosi, vasis sanguineis parvis prædita, post magnam perspirationis ex frigore externo suppressionem, febre acuta paullo post hyemale solstitium anni 1752., cum dolore rheumatico ad ilii sinistri regionem, & symptomatis plerisque (73) corripitur. Quinta die exeunt miliaria exanthemata, quæ cum magnis sudoribus usque ad decimum septimum copiosissima per varias vices eruperunt, cum morbi progressu (76. 77.): vigesimo primo febre immunis extitit.

89. Lente convaluit, per reliquam hyemem in cubiculo maxime frigido, & humido degens. Nondum ex integro valetudine restituta redit, qui prima morbi initia fecerat, dolor rheumaticus, & sensus stuporis pungitivi in digitis manuum, & pedum *granf* dicti. His accedunt facilis ex levi causa timor, & terror, cum subsequenti palpitatione. Cum mediocri sanitate reliquum annum transigit, sed post solstitium anni 1753., postquam dolor rheumaticus gravior, & *granf* frequentior fuisset, iterum lecto decumbere cogitur, ut consimilem morbum patiatur. Proxime elapso vere undecimam sustulit morbi hujus accessionem; primis enim tribus annis

nis circa solstitium tantum prehensa morbo fuit, sed sequentibus annis bis, hyeme scilicet, & vere; ex vernali accessione gravius laborans.

90. Sine ulla febri, sed cum pulsu aliquantulum contracto intervalla sanitatis ducit sequentia incommoda ferens; dolorem ad Ilium rheumaticum; *granf*; somnia terrifica, & cum magna cordis palpitatione somnum interrumpentia; lassitudinem corporis; ad scrobiculum constrictionis sensum, & hac ex causa respirandi angustias; tendinum ad occiput rigidas tensiones; molestissimas capitis, post pastum præcipue, calefactiones; aures varie frequentissime sonantes; & cum ad somnum super cervical se componit, importunas carotidum pulsationes. Semper aliquantisper tremula est, & decolores perpetuo urinas esse narrat. His omnibus a tribus annis jungitur inanis tussicula cum gustu salivarum aliquando salso, & catameniorum diminutio.

91. Hæc omnia simptomata æstivis mensibus mitiora sunt, & facile tolerabilia. Quandoque hac tempestate pustulæ aliquæ in dorso eruperunt. Nunquam, ex quo hunc morbum patitur, nec urgente canicula sudat, quæ alias antea sudore facile madebat.

92. Accedente autumno sensim incommoda (90) crescunt cum urinis aqueis; & demum ex lassitudine, febricula, dolore capitis cogitur lectum petere: sequenti autem modo morbus progreditur.

93. Lassitudo summa corporis, assidui pene *granf*, & reliqua simptomata (90) febrem comitantur; interdum cum angina, aliquando odontalgia, semel cum tetano morbo incipiente. Artuum tremores continuo usque ad summum morbi increscunt; pulsu continuo contractiore facto, denique non percipiendo. Carotides gradatim cum majori violentia pulsant. Pectoris angustia, & anxietas fit summa, ut suffocari misera videatur. Sexto die sæpius, post aliquot madores, rubra, aut minutissima pellucida apparent in pectore exanthemata, quæ cito cum sudore disparent. Hoc tempus est, quo tremores, ceteraque simptomata augentur, ut continuis concussa tremoribus convulsivis; mente plerumque constans, sed balbutiens, & pene aphona; caligine oculis affusa, eo redigatur perinde ac si nulla spes amplius superesse videretur. Hæc interim postquam ad summum pervenerunt, paullatim iterum imminuuntur, & jam valde inclinato morbo, olido aliquo sudore apparente, urinis tantillum coloratis,

&

& demum turbatis solitus redit valetudinis status fere sine cuticulæ decidentia. Dies summus morbi solet esse in hyemali accessione decimusquartus, aut decimusseptimus; in vernali vigesimusprimus, & ultra. Anno 1756. verno tempore tetani convulsio, viginti horarum spatio resoluta, morbum incepit, sed in morbo summo scotomia, & aphonia affecta fuit, quæ ad viginti dies perdurarunt, visus, & linguæ usu paullatim reddito. Sanguis extractus coccineus, & sine sero semper visus est. Ad morbum extirpandum inutilia fuerunt multorum generum præsidia, extra accessionis tempus maxime instituta. Adhibita vero sunt balnea tepida aquæ dulcis; decoctum corticis ulmi; acidulæ augustanæ; aqua calcis; lac; chinæ carnosæ, salsæ, aliorumque diaphoreticorum decoctiones. Morbus in accessione curatus est per diluentia, demulcentia, emollientia, bezoartica, antispasmodica maxime ex succinatis, sudorifera vehementiora, antiseptica corroborantia &c. Observatum est hæc omnia incassum adhibita fuisse; V. S. repetitam nocuisse, uti etiam opiata, & nullam utilitatem vesicantia attulisse. Binæ postremæ accessiones, in quibus nulla instituta est V. S., assidue datæ emulsiones ex amigdalis pini, & melonum seminibus; & sumptus bolus ex succino, & pulvere radicis va-

 lerianæ

lerianæ, aliquantisper mitiores fuere, vesicularum miliarium nonnullæ majores factæ sunt, & cuticula aliquibus locis decidit.

94. Hæc, uti patet, historia docet venenum, quod miliarium morbum facit, diu immutabile retineri posse, & ab impedita perspiratione maxime hujusce veneni actionem excitari. Hujus loci non est, quæ ex hac historia ad morbi naturam illustrandam consequuntur, expendere; operis ordo postulat, ut diagnosim prosequamur.

CAPUT QUINTUM.
DIAGNOSIS MORBI SIMPLICIS.

95. Prima morbi periodus in morbo simplici præter effecta præcipua morbi miliarium (73), ea etiam habet, quæ propria sunt morbi, quem eo tempore mentitur. Sub imagine enim rheumatismi, varii generis convulsionum, erysipelatis, anginæ, pleuritidis, odontalgiæ, tussis, coryzæ, doloris cujuslibet &c. morbus primum incipit, & progreditur. Morbos omnes exhibere potest ex convulsione, & inflammatione vasorum sanguineorum, aut lymphaticorum. Apoplexiam cum apparente primum erysipelate in

ea

ea faciei parte, quæ respondebat pene resoluto lateri, deinde succedentibus miliariis, optime resolutam vidi. Sternutationis vehementissimæ purpura solutæ exemplum narrat *Joerdens* (*c*). Pertinax delirium melancholicum sola purpuræ eruptione curatum jamdiu observavit *Gottlob Schoberus* (*d*). Singularem immodici risus per apparentem purpuram albam evanescentis observationem nuper communicavit *Fridericus Zvvingerus* (*e*). Eam malo ischiadico succedentem Berolinenses (*f*) notarunt, & ego ipse etiam animadverti. Ea ratione porro, qua morbus, cujus speciem præsefert, solvitur, apparent, & increscunt olidi sudores, cæteraque symptomata (73): post expulsionem vero, qualis in simplicissimo morbo (75-85.) progressus, & exitus sequitur.

96. Quandoque occurrit, ut cum idem morbus altera, aut tertia vice redierit, va-

 rio

(*c*) *Act. curios. vol.* IX. *p.* 184.
(*d*) *Ephem. nat. cur. cent.* I. *obs.* XXI.
(*e*) *Acta helvetica*. *Basileæ* 1751. *vol.* I. *p.* 47. Casus est sequens. Filia viginti, & amplius annos nata, bene valens prima a celebratis nuptiis nocte cum vehementia ridere cœpit; insoliti hujus risus causam maritus cum peteret, ipsa respondit, se vi quadam in risum cogi. Accessere febris, & præcordiorum anxietates perdurante cachinno, qui non cessavit ex integro, nisi post quam miliaria exanthemata eruperunt.
(*f*) *Act. Berolin. Dec.* I. *vol.* 2. *p.* 17., & *Dec.* II. *vol.* 5. *p.* 46.

rio bonæ valetudinis intervallo, miliaria tandem exanthemata erumpant; sed interdum ex signis convulsificis (73) præcognitus simplex miliaris morbus sine recidiva, & ullis exanthematis sponte finit.

CAPUT SEXTUM.

DIAGNOSIS MORBI COMPLICATI.

Generatim.

97. Diximus a miliarium miasmate ea omnia primum produci posse morborum genera, quæ ab inflammatione arteriarum sanguinearum, & lymphaticarum, ac nervorum irritatione pendent. Si autem hi morbi non miliarium miasma tantum, sed & aliam causam habeant, morbum complicatum faciunt. Haud facile est semper statuere num binæ, aut una miasmatis causa vigeat: ut autem hoc decernatur, simptomatum, & febris magnitudo perpendenda. Quando enim a solo miasmate producuntur, in morbi initio simptomata gravia non esse consueverunt, nec vehemens febris tenet. Multam præterea lucem dabunt notæ antecedentes causæ, & cognita ægri constitutio. Patet itaque interdum morbos recensitos (§. 96.) tantum exhiberi

a miliari febri; sed alias eosdem huic febri adjungi. Eo in casu morbus complicatus oritur, cujus idem, ac simplicis progressus est (95.); at in complicato adjuncti morbi effecta persæpe pertinacia sunt sola expulsione miliarium pustularum nequaquam solvenda.

Cum Arthritide, & Podagra.

98. Arthritidis, & Podagræ dolores, si miliarium venenum pro causa etiam habeant, fugaces, & acerbi sunt. Miliaris morbi simptomata (73.) molesta admodum non sunt: difficulter fit pustularum eruptio, & sæpe cum funestò (83. 84.) successu.

Cum Peripneumonia.

99. Exitialis, & admodum frequens est cum peripneumonia miliarium morbi complicatio. Observatum autem est, hanc peripneumoniæ speciem, præter signa (73), lateris dolores habere admodum mobiles, & fugaces, sputum primo quidem ex parte cruentum, deinde æquate subrubro-flavum, tum flavum. Hac flavedine evanescente sudores maxime urgent, & miliaria exanthemata erumpunt, dolore aut integre soluto, aut levi tantum permanente.

100. Quo mobiliores dolores ſunt; quo citius in ſputis flavedo evaneſcit; quo magis ſudores urgent, eo citius exanthemata erumpunt. Urinæ, quæ dum dolor lateris urget, rubræ ſunt; eo ſoluto, inſtante eruptione, aqueæ evadunt. Aliquando morboſus humor, qui in pulmone phlogoſim fecerat, nec cutim petit, ad caput defertur; & furioſum excitat delirium, ad cutem advenientibus puſtulis ſedandum.

101. Si tertio, aut quarto die ſputa bilioſa obſcura ſoluta appareant, aut fuliginoſa; & ita quinta die perſeverent, cito cum levi, aut etiam, ſi puſtulæ in cute jam apparuerint, vehementi delirio, catarrho ſuffocativo accedente, inæquali, intermittente reddito pulſu, brevi pereunt eadem, aut ſequenti die, omnis doloris expertes.

102. Hujuſmodi ægris pene lethale eſt quarto die miliaria exanthemata apparere; ii mortem ſæpe effugiunt, quibus ſexto, aut ſerius eadem adveniunt.

103. Hoc in morbo ſuppuratio non ſuccedit, niſi ſuppurandus in pulmone tumor jam morbum anteverterit.

Cum

Generatim.

104. Altera morbi complicati species est, quando ægritudines variæ ex diversa, & peculiari humorum corruptione, aut vitio productæ miliarium miasma una continent, & ad agendum excitant. Vidi miliarium morbum adjunctum febribus putridis, & intermittentibus, peticulis, variolis, morbillis. His in casibus varii diversorum miasmatum effectus varie permiscentur, utrorumque actione turbata, & anomala facta.

Cum Febre putrida.

105. Prima morbi progressio, qualis in febre putrida; nonnulla præterea habentur miliarium simptomata (73), præcipue *gransf.* Pulsus celerior, & æqualior, quam in putrida febre esse soleat: octava, undecima, aut decimaquarta die, imminuto alvi fluxu, & explicatis simptomatis (73) efflorescunt miliaria exanthemata. Repente aliquando suppressa alvo, dolet, & tumet abdomen; tunc subdeliri, & in soporem delapsi ægri, pene sine exanthematum expulsione, ex interna gangrænosa inflammatione moriuntur.

106. Febres intermittentes miliarium febri junctæ paroxysmos habent sæpe per continentem febrem communicantes, cum pulsu in accessionis fine duriusculo, & contracto, urinis sedimentum non dimittentibus, & tenuibus, quibus addantur aliqua ex simptomatis (73). Sexta die ut plurimum febris disparet intermittens in continuam mutata, miliares pustulæ exeunt, & suum miliarium morbus progressum facit, quo ad finem perducto intermittens sæpe redit febris.

107. Aliquando mihi contigit videre tertianam febrem simplicem pene omnino intermittentem, secundo, aut tertio paroxysmo miliares pustulas attulisse, & frigoris tempore, cum rediret accessio, retrocedentibus repente pustulis, ægrum periisse. Purpuram albam cum quartana continua febre complicatam, & demum lethalem, horroris tempore repercussis pustulis, Berolinenses recensent (g).

Cum Peticulis.

108. Prima morbi facies est febris peticularis; verum paullominus quam in ea esse so-

(g) *Act. Berolin. Dec. 11. vol. 7. p. 102.*

ſoleat, profundus, & demiſſus pulſus eſt. Paullatim accedunt effecta (73), & ſimptomata peticularum mutantur. Urinæ, quæ primum turbatæ, & craſſæ fuerant, diluuntur; *granſ* aliqualis perſentitur; ſurditas recedit; bombus in tinnitum mutatur; ſopor in vigilias, aut coma vigil; proſtratio corporis tollitur; pulſus elevatur, & frequentior fit. Primum erumpunt peticulæ, deinde vario intervallo iis diſparentibus, miliaria exanthemata efflorefcunt.

109. Pro varia utriuſque miaſmatis copia, & compoſitione, agendique tempore varius ſequitur progreſſus, & exitus. Delirium quam maxime urgeri in hoc morbo video ſtatim ac miliarium miaſma cutem ferit. Exitus, ſi cito peticulis puſtulæ adveniant, prompte per convulſiones lethalis; ſed eo in ſtatu calor cutis minor, quam in caſu (80.). Si peticulis longo intervallo miliares puſtulæ ſuccedant, ſalutis ſpes eſt; progreſſus vero miliarium varius, & ſæpe prout (75. 76. 77. 83.) traditum fuit.

Cum Variolis.

110. Miliarium morbi cum variolis juncti pauca ſolum exempla mihi adhuc contige-

runt.

Cum Febribus intermittentibus.

106. Febres intermittentes miliarium febri junctæ paroxysmos habent sæpe per continentem febrem communicantes, cum pulsu in accessionis fine duriusculo, & contracto, urinis sedimentum non dimittentibus, & tenuibus, quibus addantur aliqua ex simptomatis (73). Sexta die ut plurimum febris disparet intermittens in continuam mutata, miliares pustulæ exeunt, & suum miliarium morbus progressum facit, quo ad finem perducto intermittens sæpe redit febris.

107. Aliquando mihi contigit videre tertianam febrem simplicem pene omnino intermittentem, secundo, aut tertio paroxysmo miliares pustulas attulisse, & frigoris tempore, cum rediret accessio, retrocedentibus repente pustulis, ægrum periisse. Purpuram albam cum quartana continua febre complicatam, & demum lethalem, horroris tempore repercussis pustulis, Berolinenses recensent (g).

Cum Peticulis.

108. Prima morbi facies est febris peticularis; verum paullominus quam in ea esse so-

(g) *Act. Berolin. Dec. II. vol. 7. p. 102.*

soleat, profundus, & demissus pulsus est. Paullatim accedunt effecta (73), & simptomata peticularum mutantur. Urinæ, quæ primum turbatæ, & crassæ fuerant, diluuntur; *grauf.* aliqualis persentitur; surditas recedit; bombus in tinnitum mutatur; sopor in vigilias, aut coma vigil; prostratio corporis tollitur; pulsus elevatur, & frequentior fit. Primum erumpunt peticulæ, deinde vario intervallo iis disparentibus, miliaria exanthemata efflorescunt.

109. Pro varia utriusque miasmatis copia, & compositione, agendique tempore varius sequitur progressus, & exitus. Delirium quam maxime urgeri in hoc morbo video statim ac miliarium miasma cutem ferit. Exitus, si cito peticulis pustulæ adveniant, prompte per convulsiones lethalis; sed eo in statu calor cutis minor, quam in casu (80.). Si peticulis longo intervallo miliares pustulæ succedant, salutis spes est; progressus vero miliarium varius, & sæpe prout (75. 76. 77. 83.) traditum fuit.

Cum Variolis.

110. Miliarium morbi cum variolis juncti pauca solum exempla mihi adhuc contigerunt.

runt. Vidi lumborum dolorem acerbissimum fuisse, variolas primum erupisse, deinde miliares pustulas; post variolarum expulsionem febrem non remisisse cum pulsu molli, & validiusculo; sed contractionem, & celeritatem pulsus increvisse; variolarum incrementum miliares pustulas impediisse; tendinum motus frequentes fuisse; cum pulsu admodum tenso deliros factos ægros sexta, aut septima die interiisse. Minime silebo *granf*, maximum ex miliaris febris signis, fugacem tantum eosdem persensisse.

111. Planum est ex vario tempore, quo miliarium miasma se extricat, diverse etiam progredi morbum debere. Variolis ad suppurationis summum perductis supervenientem cum felici exitu purpuram albam enarrat *Elias Camerarius* (*h*), & variolas malignas, quas miliaris morbus sequebatur, descriptas dedit celeberrimus *Hallerus* (*i*). Casum fœminæ, quæ, post quartam miliarium expulsionem, variolas passa est, peculiari disputatione enarravit *Gottlob Schacker* (K).

Cum

(*h*) *Act. nat. cur. vol.* 2. *p.* 338.
(*i*) *Opusc. pathol. Lausannæ* 1755. *p.* 120.
(k) *Polyc. Gottlob Schacker de febre acuta exanthematica ægram quinquies serie non interrupta invadente Disputatio. Lipsiæ* 1723.

112. Duo tantum ſimilis complicationis caſus uſque dum mihi ſe ſe obtulerunt. Animadverti faucium inflammationem, & tuſſim, quæ morbillos præcedunt, vehementer afflixiſſe; cum magno calore erupiſſe primum morbillos, deinde iis ſucceſſiſſe agminatim prodeuntes miliares puſtulas. *Granſ* multi extiterunt præter reliqua ſimptomata (§. 73.). Progreſſus, qualis in ſimpliciſſimo morbo miliarium.

Cum Puerperio.

113. Unice reſtat, ut eam complicationem exponamus, quæ ex puerperio naſcitur. Nunc febris ſtatim poſt partum prehendit, nunc occaſione febris *lacteæ*, quæ ſolito vehementior corripit, & eam ſimptomata (73.) comitantur. Pulſus celer admodum eſt, lochia varie fluunt, aut ſubſiſtunt. Dolet ſæpius uteri regio. Dum vero ſudores, aliaque (73.) urgent, evaneſcit dolor miliariis puſtulis efflореſcentibus, quarum (80. 84.) exitus eſt. Lac plerumque parum fluit; alvus autem liquida perſæpe eſt.

114. Si puſtularum adventus uteri dolorem

rem non tollat, aut hic pertinax vexet; nunc soporosæ, nunc deliræ, multum anxiæ, demum continuo delirantes convulsæ moriuntur.

CAPUT SEPTIMUM.

PROGNOSIS.

115. *Acutorum morborum non omnino certæ sunt prædictiones, neque mortis, neque sanitatis* ex sententia Hippocratis (*l*); sed in miliarium morbo quam maxime fallaces. Prædictionem autem plura difficilem reddunt; quantitas enim miliarium miasmatis justo æstimari nequit. Varia quoque ægrorum constitutio, & potissimum diversa cutis natura faciliores, & graviores convulsiones accersit, aut e contra. Quælibet denique caussa pustulas deprimens, alias bene versurum morbum in feralem mutare potest.

116. Majus, aut minus periculum generatim pendet a miliarium veneni copia; humorum viscíditate; cutis densitate, & irritabilitate.

117. Robusti, sanguinei, strigosi, difficile perspirantes, herpete, aliisque similibus cutis vitiis

(*l*) *Aph. lib.* II. *n.* 19.

vitiis primum affecti, podagrici, vini potatores, & quos longa mœstitia exercuit, magis periclitantur.

118. Mollioris e contra texturæ homines, & imbecilli morbum facilius evadunt. Fœminæ etiam præ masculis convalescunt.

119. Cito, & in salutem finiturum morbum auspicari potest Medicus, quando simptomatis convulsificis (73) abeuntibus, pulsu molli, & amplo reddito, pustulæ grandescunt multo sero plenæ.

120. Dolor capitis ante quartam diem repente, maxime in sanguineis, evanescens malus est.

121. Pulsus maxime contractus majorem morbum portendit; perniciosum est pulsum post expulsionem adhuc contrahi; & valide accelerari, & tendi; hæc tensio proximas convulsiones significat.

122. Sudores quo magis diffusi, & præcociores, eo pejores; præcipue si pulsus magna contractio una sit.

123. Urina incerta, & fallax nota est. Mala,

Mala, quæ prompte ex rutila in aqueam mutatur. Constanter, & diu aquea etiam periculosa. Albescens, & veluti serum lactis turbata, muriatici salis fusionem indicat; & morbi plerumque longitudinem.

124. Stuporis illius pungitivi *granf* dicti frequentia, & sensatio plurimis in locis insignem miasmatis copiam arguit. Si cum pulsu contracto, sudoribus, urinis aqueis, aliisque hanc miasmatis copiam denunciantibus, *granf* leves sint, & rari, perniciosum est; significat enim venenum viscida lympha irretiri, quæ opportunam pustularum eruptionem impediet.

125. Febris vehementia in prima periodo graviorem morbum non efficit, cum ea non ex miliarium miasmate, sed ab alia causa pendeat, minimeque in simplicissimo, sed in simplici, & complicato morbo contingat. Tunc autem ad prædictionem inquiratur, quid caussa febrem movens ad miliarium pustularum progressum conferat.

126. Eruptionis tempus quo citius advenit, eo pejus. Tertio aut quarto die exeuntes pustulæ septimo, & octavo plerumque lethales; minus funestæ quas sexta dies affert.

Serius

Serius advenientes frequenter bonum exitum habent, nisi cutis, aut humorum densitas magna, aliusve morbus citiorem pustularum eruptionem prohibuerit.

127. Quo citius apparent, plerumque diutius protrahitur morbus, per plures vices (77) exanthematis efflorescentibus.

128. Minutæ pustulæ mali ominis sunt, maxime si multæ fuerint. Quæ dum exeunt, non puncturam, sed pruritum faciunt; malæ etiam habentur. Pessimum est disparere; & eo in statu ægros vomere; minime, aut male videre; cum strepitu potulenta ingurgitare; singultire, & loquaces balbutire.

129. Quo copiosiores, & magis foras pustulæ exierunt; eo promptior, si subsideant, mors accedit. Quæ modo subsident, modo efferuntur, longam sæpe ægritudinem pariunt.

130. Post eruptionem permanentia, & fortiter vexantia simptomata convulsifica (73) mali ominis sunt. Si æger summopere timeat, & spem salutis abjiciat, vel cum gravi terrore, ac corporis concussione expergiscatur, valde periclitatur.

131. Cutis post expulsionem minime tumefacta malum indicium præbet; male etiam prædicendum, si eo tempore ex appositis cucurbitulis cutis non elevetur; vel epispastica vesicam non excitent.

132. Convulsiones, quæ morbum inchoant, aut ante expulsionem nascuntur, fere semper solvuntur; exitiales autem sunt, quæ pustularum subsidentiam consequuntur.

133. Stillæ sanguinis e naribus, quocunque tempore, funestæ sunt. Ab hæmorrhagia, quæ post expulsionem conquiescit, metuendum est. In casu (83. 84.) hæmorrhagia, licet copiosa, non juvat.

134. Sanguis ex vena secta extractus si continuo coccineus, & sine sero sit, timendum valde est; maxime si præcox copiosa pustularum eruptio fiat.

135. Ex adductis eruitur prognosis morbi simplicis, & complicati, si illa etiam considerentur, quæ in varii hujus morbi diagnosi dicta fuere. Extra dubium est morbi complicationem ejusdem periculum plerumque augere pro varia morbi adjuncti indole. Pessima omnium est miliarium cum variolis conjunctio.

136. Recidiva expectanda si morbo soluto nulla, aut pauca sequatur cuticulæ decidentia; persistant vero aliqua ex simptomatis convulsificis.

CAPUT OCTAVUM.

EXTISPICIA.

137. HOminum hoc morbo ereptorum cadavera cito intolerabiliter fœtent, & intumescunt. Calorem tenacissime servant; & naribus sæpe non sine vehementia sanguis exilit.

138. Virum, quem miliarium morbus sustulit (m), & puellam ex eadem ægritudine defunctam Berolinenses secarunt, præter vasa venosa summe turgida nihil memorabile observantes. Eadem concreto cruore plena reperta fuisse testatur *Fridericus Hoffmannus* (n). Quo tempore primum in hac urbe vagari cœpit hæc febris cum nobilium puerperarum clade, a vigilantissimo Rege nostro mandatum est, ut anatomica dissectione in morbi naturam inquireret Joh. Baptista Bianchi, qui tunc Anatomes Professoris munere fungebatur,

 nunc

(m) *Act. Berolin. Dec.* 1. *vol.* 2. *p.* 75. 76.
(n) *Med. syst. tom.* 4. *pag.* 206.

nunc Magiſtratus Medicorum Princeps eſt. Is autem certiorem me facit ſe reperiiſſe quandoque uterum aliquo loco inflammatum; veram autem mortis cauſam ſcalpelli aciem effugiſſe. Ego ipſe cum ſimpliciſſimo miliari morbo ſublatum anatomica diſſectione inveſtigarem, vaſa venoſa capitis maxime ſanguine diſtenta, nihil inſuper adinveni.

CAPUT NONUM.

MILIARIUM A NONNULLIS ALIIS EXANTHEMATIS DISCRIMEN.

139. PRæter ſimptomata convulsifica (73), & aliquot alia hujuſce morbi peculiaria; ſudoris nempe olidi impetus; pulſus cum urina aquea contractionem; minorem, quam in reliquis exanthematis, ante eruptionem febris vehementiam; nec non propriam cujuslibet exanthematis juxta naturam ſuam invadendi rationem, puſtulæ ipſæ etiam ſe ſe diſtinguunt.

140. In febre ſcarlatina æquali rubore tota cutis perfunditur abſque puſtulis. Morbillorum puſtulæ in pectore, in facie, & reliquo corpore prompte agminatim erumpunt, nec in veſiculas abeunt, & majorem faciunt cutis ruborem, quam miliarium exanthemata.

Pur-

Purpura rubra (o), plerorumque Auctorum non solum pustulas multas, sed & etiam vesiculas interdum affert; verum in hoc morbo pustulis interceptæ areæ vehementer rubent, pulsus autem validus, & amplus est. Qui omnia perpenderit, & una comparaverit, is videbit non difficile hasce singulas exanthematicas febres inter se distingui posse.

CAPUT DECIMUM.

REMEDIORUM EVENTUS IN MORBO NON COMPLICATO.

141. Venæ sectio in prima periodo minime pertimescenda, & gravius peccatur, eâ neglectâ, quam si paullo liberalior extiterit. Vehemens febris, delirium, & reliqua gravia simptomata (76) alterius periodi venæ sectione non sedantur; imo convulsiones, & mortem ab ejus institutione accelerari vidi.

142. Emetica, quæ sine purgatione operantur, promptiorem, & faciliorem, sed non mitiorem exanthematum expulsionem reddunt.

143. A purgantium antiphlogisticorum repetita adhibitione retardari, & cum ægri manifesta utilitate omnem quandoque exanthe-

 matum

(o) *Hæc a quibusdam dicitur febris miliaris benigna.*

matum expulsionem prohiberi pluries observavi. Post expulsionem purgantia nocuerunt.

144. In ægri perniciem efficaciora diaphoretica præscripta fuisse animadverti. In prima periodo eruptio festinat ex eorum usu; in alterius periodi casu (76) febrim, & calorem adaugent, quin exanthemata propellant.

145. Antiphlogistica ex acidis eruptionem remorantur; miliarium etiam miasma aliquo modo corrigunt, maxime quæ ex regno vegetabili desumuntur. Assiduus & multus eorum usus in altera periodo nocumento non caret.

146. Absorbentia neque hilum morbi impetum, aut atrocitatem fregerunt; magnam autem diluentia, emollientia, acescentia utilitatem attulerunt.

147. Ex vesicantium usu excitatum ulcus pustularum eruptionem non sustulit, aut imminuit; neque male erumpentium, aut repercussorum exanthematum materiam deduxit; nisi quando viscidæ limphæ miasma inhæsit. In simplici morbo pertinacem rheumatismum, ac dolorem solvit ad afflictam partem proxime admotum epispasticum. Vesicantium actio pulsum elevat, & eruptionem sollicitat. In statu

ſtatu (76) veſicantium ulcera plerumque exſiccantur; eoque tempore applicita epiſpaſtica perniciosa ſunt, aliquando utilia in caſu (83).

148. Frictiones excitant exanthemata lente, & difficulter erumpentia, tum etiam, in caſu (83), ſubſidentia. Inquietos, & convulſionibus jam fere prehendendos ægros etiam levant.

149. Eadem fere præſtant cucurbitulæ, ſi maxime cum ſcarificatione ſint. Inquietudines, & advenientes (76) convulſiones aliquando moderantur, aut fugant, eæque utilius adhibentur in ſtatu (83). Delirium (76. 80) magna cum ſcarificatione occipiti appoſita cucurbitula aliquando ſedavit; hoc remedii genus efficacius viſum eſt, quando delirium aut in prima periodo, aut initio ſecundæ (100) advenit.

150. Fotus in ſecunda periodo adhibiti, ſive ad pedes, ſive ad artus, per lintea calida, & humentia eoſdem involvendo, utiles admodum ſunt. In caſu (76) ad calorem moderandum, cutis ſiccitatem tollendam, & convulſiones arcendas, aut ſedandas nihil magis conducit, quam fotu moderate calido quantum licet corporis mollire, & fovere.

151. Veficularum miliarium difruptio nullius eft emolumenti; nam difruptæ veficulæ prompte repullulant, neque fero veficularum elicito minuuntur fimptomata.

152. Convulfiones denique, quæ puftularum eruptionem fequuntur, nec opiatis, nec antifpafmodicis obediunt.

CAPUT UNDECIMUM.

NUM ANTE LIPSIÆ EPOCHAM VISA SIT MILIARIS FEBRIS.

153. IIs expofitis, quibus hiftoria morbi continetur, anteaquam in ejus naturam inquiratur, opportunum videtur inveftigare, num revera novus morbus, & veteribus invifus fit miliarium febris; quod ut accuratius decernamus, præcipuas, quæ ad rem noftram faciunt, Auctorum obfervationes afferemus.

154. Medicinæ parens *Hippocrates* pluribus locis puftularum in febribus advenientium mentionem habet. Puftulas velut a *culicum morfu* productas obfervavit in *Fullone*, *Pherecyde*, *& Euphranoris filio* (p), quas *afperitudines*

(p) *Lib.* VII. *de morb. popul.*

tudines cutis miliaceas nominat, ubi æstivas febres, quibus mulieres vexabantur, describit (*q*). *Pustulæ pruriginosæ calidæ, velut ambusta cute per totum corpus in Andrea circa vigesimam quintam effloruerunt* (*r*). *Timonactis filio ferme bimestri in cruribus, & in coxis, & lumbis, ac imo ventre, & tumores valde rubicundi: his autem sedatis convulsiones, & comitiales fiebant sine febribus multis diebus, & mortuus est* (*s*). *In Sileno octava die papulæ cum sudore rubræ, rotundæ, parvæ veluti vari permanebant, non abscedebant*. Pronunciavit etiam Hippocrates: *quibus in febribus continuis pustulæ per totum corpus erumpunt, lethale, si non purulentus abscessus fiat, maxime autem circa aurem his fieri solet* (*t*). Inquit etiam: *quibus salsa sputa cum tussi subsistunt, iis corpus velut efflorescentibus pustulis rubescit, ante obitum vero exasperatur* (*u*). Hæc potissima sunt loca *Hippocratis*, quibus miliarium morbum indicari nonnulli volunt. Ego quandam quidem miliaris morbi imaginem aliquibus in locis exhiberi video. Tanti vero non est, ut evincat, revera iis locis Hippocratem de miliariis exanthematis fuisse locutum.

(*q*) *Lib.* II. *sect.* III. *de morb. popul.*
(*r*) *Lib.* VII. *sect.* II. *Epidem.*
(*s*) *Ibid.*
(*t*) *Coac. præn. sect.* I.
(*u*) *Coac. præn. sect.* II.

155. Hippocrati coævus celeberrimus Scriptor *Thucydides*, atrocem Athenienſium peſtilentiam deſcribens, (x) ait: *& corpus quidem exterius tangenti non erat admodum calidum, neque pallidum, ſed ſubrubrum, lividum, parvis puſtulis, & ulceribus effloreſcens; interiora vero ita flagrabant, ut neque tenuiſſimorum veſtimentorum, aut linteorum injectiones ſuſtinerent, neque aliud quidpiam præter nuditatem, & libentiſſime in aquas gelidas ſe conjicerent*. *Galenus* narrat (y) in peſtilentia, quæ prolixiorem æſtatem eſt conſecuta, quibuſdam *corpus circumundique ſcatuiſſe puſtulis nigris, paullatim deinde ſicceſcentibus, & veluti ſquama decidentibus*. Avicenna (z) ſigna febris peſtilentis referens nonnulla recenſet etiam miliaris febris propria, *anhelitus nempe difficultatem cum magna reſpiratione, urinas interdum aqueas, ſudores fœtidos* &c. Quod vero ad rem noſtram maxime facit, addit: *quandoque accidit cum ea bothor ſubalbida, & rubea, & quandoque eſt velocis apparitionis, & velocis occultationis*. *Nicolaus Maſſa* (a), ubi agit de carbonibus, & aliis tuberculis, obſervat *eos nunc magnos, nunc par-*

(x) *Thucydidis de bell. Pelopon. lib.* VIII. *cum notis Joſephi Vvaſe, & Andreæ Ducheri Amſtelodami* 1731. *fol. vid. lib.* II. §. 47.
(y) *De atra bile cap.* IV.
(z) *Lib.* IV. *fen.* I. *tr.* IV. *c.* 2.
(a) *De febr. peſtil. &c. lib. Venetiis* 1540. 4. *vid. cap.* VI.

parvos, nunc duros, nunc in veſicam abeuntes, eaſque modo magnas, modo parvas eſſe. Obſervationem febris peſtilentis cum puſtulis refert *Johannes Baptiſta Montanus* (b). Qui peculiarem autem de febre peſtilenti librum ſcripſit, *Petrus Salius* (c) exanthematum, quæ febribus peſtilentibus ſuperveniunt, differentias accurate proſequitur. Animadvertit autem *differre colore, quoniam alia alba ſint, flava alia, alia rubra, punicea etiam, aut nigra, diſtingui etiam magnitudine quibuſdam milii ſemen vix æquantibus, aliis ſuperantibus, ita tamen ut viciæ majoris magnitudinem raro excedant*. Monet autem, iterumque monet *cum peticulis non eſſe confundenda*. Eadem poſt *Petrum Salium* fere repetit *Lazarus Riverius* (d).

156. Sed omnino ad miliarium morbum referendæ mihi videntur puſtulæ, quas vidit *Diemerbroek* (e) anno 1636. in duabus mulieribus peſte Noviomagi correptis. *In muliere febri peſtilenti correpta* (f), *quæ nullum peſtis externum ſignum habuit*, ait, *nona die apparuerunt puſtulæ parvæ, rubicundæ magnitudine milii ſeminis in toto corpore*. *In inguine etiam bubo*

(b) *Conſult. medic. cent.* II. *Venetiis* 1559. *vid. p.* 598.
(c) *Vid. cap.* XVIII.
(d) *Prax. med. lib.* XVII. *ſect.* III. *cap.* I. *de febr. peſtilent.*
(e) *Tract. de peſt. hiſtor.* XXVII. & *C.*
(f) *Hiſtor.* XXVII.

bubo ovi columbini magnitudine protuberavit, atque sic ægra convaluit. Uxor Lamberti de Schermbeeck (g) *peste correpta nullum externum pestis signum habuit. Quarta die totum corpus phlegmonoso quodam rubore suffusum, & exiguis pustulis non majoris, quam milii seminis magnitudinis obsitum fuit. Hinc anxietatem multum levatam fuisse sensit. Verum ægra sudoris fœtorem fastidiens me nesciente indusium mutavit, & sordido abjecto aliud nitidum induit, quod tamen prohibueram. Hinc protinus evanuit tota illa corporis rubedo, & pustulæ quasi exsiccatæ subsederunt. Febris acutissima cum maximis anxietatibus, & capitis doloribus accessit, quæ ægram intra sex horas jugulavit.* In adnotationibus autem ad hanc historiam habet raro pestilentem febrem tali modo solutam fuisse; *quibus hæc exanthemata eveniebant, evadere, nisi sudorem contemnerent; & pustulas primum exsiccari, deinde cuticulam decidere.*

157. Peticularum, quæ Tridenti anno 1591. grassatæ sunt, differentias exponens *Octavianus Roboretus* (h) innuit *ab aliis cutim non elevari, neque asperam, aut inæqualem reddi: alias vero, (quod rarissime eveniebat) exiguorum tuberculorum instar, atque variolarum,*

quæ

(g) *Hist. C.*
(h) *Tr. de febr. peticul. &c. Tridenti 1592. 4. v. p. 180.*

quæ tamen rariſſime admodum ſuppurari viſæ ſunt, fuiſſe paullo elatiores. Peticularem etiam febrem *Petrus a Caſtro* (*i*) diſtinguit *in pulicarem, & culicarem. Prima nullam prorſus elevationem in cute producit, altera aliquam, aut etiam veſiculas, ſeu hydatides, quæ non carent ſua malignitate.* Verum peticularem febrem, in qua primum peticulæ, deinde miliaria exanthemata effloruerunt, diligenter narrat *Lazarus Riverius* (k).

158. Experientiſſimus ſui ævi Medicus *Johannes Crato* (*l*) conſilium dedit pro Barone dolore capitis afflicto poſt febrem, quam ipſe quidem peticularem vocat, at mihi miliaris potius vocanda eſſe videtur. *Huic etenim viro poſt capitis dolorem, & pectoris gravitatem, quibus*

(*i*) *De febr. malign. puncticulari* §. VII.

(k) *Obſ.* 21. *C.* 1. *de febr. purpurata. Die* 18. *menſis junii anni* 1630. *Gratianopoli vocatus fuit ad D. de Chapullay febre continua laborantem ab octo diebus. Pulſus erat valde frequens, & inæqualis, & corpus totum exanthematis purpureis refertum.. Decimaprima die æger delirio, & convulſionibus vexabatur. Decimaquarta die paullo melius ſe habuit. Decimaſexta die puſtulæ quamplurimæ animadverſæ ſunt inſtar variolarum ad ſuppurationem tendentes magno quidem numero circa veſicatorium, tum ſparſæ per dorſum, lumbos, & nates. Decimaſeptima prædictæ puſtulæ majori ex parte ruptæ apparuerunt, & ad exſiccationem tendentes, verum in parte anteriori circa hipocondria, & pectus puſtulæ perexiguæ pellucidæ, & diaphanæ humore ſeroſo refertæ infinito propemodum modo apparuere &c.*

(*l*) *Conſiliorum medic. lib. opera & ſtudio Laurentii Scholzii, Francofurti ad Manum* 1598. *v. p.* 814.

quibus multis diebus vexatus fuit , tandem una nocte in toto corpore eruperunt exanthemata rubra , minime lata , quæ in pectore evanescere paullo post cœperunt . In manibus autem quasi papulæ aliquid humoris conceperunt , & ichor effluxit . Cum maximo pruritu tota cuticula renovata fuit . Cum vero erupissent exanthemata , & papulæ , copiosissime quinque noctibus sudavit &c.

159. Febrim quamdam efferosæ nomine describit *Zacutus Lusitanus* (*m*) in duobus pueris observatam , *quibus cum febre valida , dolore totius corporis , & lassitudine una nocte pustulæ in superficie corporis affatim apparuere , & ita increvere , ut matutino tempore pueri scalpentes eas disrumperent , a quibus emanavit tenuissimus ichor , ... & nova materia ad cutem confluente aliæ de novo pullularunt pustulæ aliis jam exsiccatis ... Sanguine misso , julapiis ptisana, & levi solutivo ulcera sponte siccata , & sic puelli sanissime deinceps vixerunt* . Consimilia serosa exanthemata observavit *Carolus Piso* (*n*) , qui refert in *nobili puero detento febri vehementi , quam comitabantur magna lassitudo , & summa pectoris angustia , & dolor capitis, quarta die post vigilias , & delirium maculas in toto corpore apparuisse , maculas autem sensim elevatas*

(*m*) *Prax. admir. lib.* III. *obs.* 16.
(*n*) *Observat. Selecti. lib. sec.* V. *cap.* 4.

tas fuisse non in acumen, & conum, sed longe, lateque admodum, ut universa facies una cum toto corpore non sine horrore spectantium admodum intumesceret; eæ autem sero ebulliente turgebant, ut totum corpus vesiculis scatere videretur &c. Num hæ *Zacuti*, & *Pisonis* observationes ad miliarium morbum pertineant, videant alii; mihi quidem alterius naturæ fuisse videntur; & *Pisonis* exanthemata ad urticatam quandam febrem referrem.

160. Qualia in miliari febre exanthemata efflorescunt, ea etiam in variolis ab Avicenna (*o*), & Epiphanio Ferdinando (*p*) observata sunt. Qui *Mortonum* ætate consecuti sunt Medici ea plerique adnotarunt, & *lymphaticas* variolas dixerunt. In angina vero gangrænosa minutæ pustulæ in collo, & pectore sæpe videntur (*q*); imo in ea gangrænosa angina, quæ novæ Angliæ viginti, & amplius ab hinc annis funesta admodum fuit, & a Gulielmo Duglass (*r*) describitur, pustulæ in toto corpore nascebantur.

161.

(*o*) *Lib. 4. fen. 1. tr. 4. cap. 6.*
(*p*) *Historiæ centum. Venetiis* 1621. v. *p.* 234.
(*q*) Vid. *Marcum Aurel. Severinum de pestilente, at præfocante pueros abscessu, & Fothergill. l. c. p.* 22.
(*r*) The *Practical history Of an epidemical feaver vvith an angina ulcusculosa. Boston in Nevv England* 1736. 8.

161. Ex observationibus itaque *Diemerbroek*, (156), *Cratonis* (158), *Riverii* (157) colligi potest vera miliaria exanthemata ante Lipsiæ epocham jam visa fuisse, & miliaribus similia in peste (155), peticulis (157), variolis, & angina maligna (160) occurrisse: ubicunque nempe gangrænosam indolem humores nostri adepti forent; videmus enim in gangræna etiam a causa quacunque similes exoriri malignas vesiculas.

162. Integra vero nostri morbi progressus historia ostendit ex Lipsia petendam esse morbi originem, & idcirco tanquam novum morbum ex contagio (*s*), non ex mutata victus ratione invectum esse considerandum.

163. Quænam vero caussa morbum Lipsiæ excitaverit, plane ignoratur: ea etiam latuit præ-

(*s*) Per hominum consortium aëris ope morbum communicatum fuisse planum, apertumque esse puto (§. 58.); aliquando etiam contactu se se multiplicavit. Narrat Joseph Grunvvald. (v. app. ad vol. 6. p: 42.) *interdum contigisse, ut, cum ægri assistentium manus deoscularentur in gratiarum actionem, ab osculo macula excitaretur, in cujus medio pustula veluti variolosa excrescebat &c.* Hanc ad rem confirmandam singularem adducam observationem. Nobilis Matrona filiæ suæ hoc morbo detentæ diligentissime assistens, & frictiones ipsa exercens retulit pustulas miliares in manibus, & brachio sine incommodo efflorescentes, talis efflorescentia quum aliquandiu perdurasset, & ex improviso evanuisset, simili morbo paullo post laboravit.

præstantem, & accuratum *Velschium*, qui morbi novitatem primus attendit. *Conradus Trumphius* (t) ait *ex nonnullorum opinione Lipsienses a Polonis morbum contraxisse, & hos a Moscoviticis, qui cadavera humana olim comedebant*. Mihi liceat suspicari pestis seminium esse, quod ea ratione propter cœli diversitatem degeneraverit. Pestis seminium miliaria exanthemata anno 1637. produxisse nos docet *Diemerbroek* (156). Sudor Anglicus præterea miliari febri analogus morbus in Anglia ortus est ex pestis miasmate, quod ex Rhodo insula milites Henrici Septimi Gallorum Regis in Angliam transportarunt (*u*).

(*t*) *L. c.* §. 11.
(*u*) V. *Freind hist. med.*, *& Ragionamento sopra il contagio pestilenziale di Riccardo Mead tradotto in Toscano &c.* *Firenze* 1734. V. *p.* 5.

CA-

CAPUT DUODECIMUM.

MIASMATIS MILIARIUM PROPRIETATES.

164. AEris ope ex hominum consortio (57) multiplicatur, & diffunditur.

165. Per aliquod tempus, & diu etiam innocuum (19 21 34 36 37 45 50 87 96) in corpore hospitatur.

166. Peculiari, & propria vi solida, & nervos potissimum convellit, & tendit (72 73).

167. Sanguinem, & præcipue lympham cogit (85 96).

168. Plerumque primo vasorum lymphaticorum inflammationem facit, quæ resolvitur (95); postea etiam sanguineorum.

169. Mobilis naturæ humor fugacem idcirco, facileque solubilem inflammationem facit (95 98 99).

170. Ad cutim magno impetu a natura pro-

propellitur, mobilisque alibi humor ibi figitur.

171. Sudoris, & perspirationis materiam peculiari vi corrumpit (73), quod ostendit sudor, dum miasma cutim petit, statim olidus (73 95).

172. Vis hæc corruptiva in altera morbi periodo ad alios etiam humores extenditur, excepto sanguine: quod probant excreta biliosa fœtidissima (76 77) & cadaveris status (137).

173. Cutis nervis maxime inimicum est hoc miasma (76 83 90 93 &c.).

CAPUT DECIMUMTERTIUM.

MIASMATIS NATURA.

174. HÆc constitui posse videtur in substantia tenuissima, exstimulanti, veneno prorsus æquiparanda. Tenuitas demonstrari videtur a miasmatis proprietatibus (168 169 170); quod enim tenuissimum sit, idcirco alibi mobile retinetur solum a minimis cutis vasis, atque iis præcipue, quæ in extima cutis facie sub cuticula hiant. Vim exstimulantem comprobat satis universus morbi progressus. Maxima vero, & prompta, quam in nervos exercet, actio tantæ malignitatis arguit hoc miasma, ut omnino veneno æquiparari possit. Neque sane ab hoc miasmate natura longe distat hydrophobiæ venenum, quod assertum effectuum utriusque consideratione illustrabimus. Hydrophobiæ venenum diu in corpore innocuum hospitatur; rabiei incipientis effecta sunt convulsifica, quæ perpetuo crescunt; & cadavera hominum a lupo rabido demorsorum celerrime computruisse narrat *Joannes Astruc* (*x*). Ex his patet proprietates miliarium miasmatis (165 166 172) etiam cum hydrophobiæ veneno

(*x*) *Disput. de hydrophobia. Monspelii* 1719. 12.

veneno communes esse. Hoc intercedit discrimen, quod hydrophobiæ venenum sanguinem sæpe figat, maxime in œsophago, ventriculo, intestinis, pulmone; miliarium autem miasma lympham sæpius inficiens, (*forsan tenuior*), eam in extimis vasis cutis figat. Convulsiones funestæ in hydrophobia sæpius ex gangrænosa vasorum inflammatione, in miliari febre ex cutis affectione producuntur. Analogum quoque miliarium miasmati est celebre mytulorum venenum, de quo docta Dissertatione disseruit Præcl. *Paulus Gerardus Moerhingius* (y). Recte igitur miasma miliarium veneno æquiparatur. Penitius in ejus naturam introspicere nobis non licet, & libenter hujus generis investigationes prætermittimus; particularum enim, quibus venena plura operantur, naturam assequi non licet. Videant alii, num acidum, an alkalinum sit; animatum hoc miasma, nec ne: nobis satis est, quantum licuit, miasmatis præcipuas proprietates determinasse.

(y) *Epistola de mytulorum quorundam veneno &c. V. append. ad Act. cur. vol. 7. p.* 113. Mytulorum, (qui, ut Auctor putat, ab urticis marinis venenum contraxerant), esus primo maximas præcordiorum anxietates, deliquia, & motus convulsivos; deinde papulas, & vesiculas in universa cute brevi excitavit.

CA-

CAPUT DECIMUMQUARTUM.

IN MORBI NATURAM, ET PRÆCIPUA PHOENOMENA INQUIRITUR.

175. IN prima periodo levem quandoque morbum exhibet, &, si de simplicissimo sermo sit, nihil aliud apparet, quam miasmatis ad cutim motus cum simptomatis morbi convulsificis (72 73). Si agatur de morbo simplici, qui longe frequentior est, morbum exhibet ex inflammatione vasorum lymphaticorum, aut sanguineorum, nervorumve irritatione pendentem. In altera periodo inflammatoriam evidenter indolem morbus habet non sine humorum corruptela (171 172).

176. Contractio pulsus huic morbo propria producitur a vi hujus miasmatis (166): ex ea etiam deducenda sunt simptomata convulsifica (73 &c.), atque ex vi contractionis vasorum, tum etiam ex miasmatis proprietate (171) non difficulter ratio reddi potest sudorum, qui assidui, & olidi hoc in morbo erumpunt.

177.

177. Stuporis pungitivi *granf* dicti, rationem deduci debere ex vi stimulante miasmatis probat hujusce simptomatis præsentia, usquedum excernendum idem in corpore persistit (75 89 &c.). Putamus idcirco stuporis hujus pungitivi sensum excitari a fibrarum nervearum punctura (z), quam consequitur nervorum tensio, qua vasa veluti strangulantur. Quoniam autem in digitis manuum, & pedum firmius cuti hærens cuticula pustularum eruptioni renititur, & miasma cogitur ibi profundius in cute residere; eapropter magis hisce in locis stupor ille pungitivus molestus est. Forsan etiam major ibi nervorum sensibilitas hujus effectus causa est?

178. Qui consideraverit vi magna pulsum contrahi, & nervos hoc in morbo tendi, & convelli, is explicabit, cur ea ratione, qua crescunt memorata simptomata convulsifica, urinæ decolorentur. Ingens porro aquei lotii copia in altera periodo (76 80) repetenda est non solum ex nervorum contractione, sed ex motu humorum velocissimo, & diminuta eo tempore sudoris, & perspirationis evacuatione.

(z) Adnotetur hoc miasma, dum pustulas in cute elevat; puncturam facere (§. 74.)

179. Cum dolor cæteris paribus acerbior ſit, majori exiſtente fibrarum nervearum tenſione, quæ ab hoc miaſmate plurimum increſcit; patet, cur dolores in morbo ſimplici (95 98) vehementes, & acerbi ſint.

180. Tenuiſſimum miliarium miaſma ad ea vaſa delatum, quæ cuticulam cuti jungunt, aut immediate, ſi velis, ſub cuticula hiant, atque ibi retentum humoris perſpirationis excretionem impediens, & irritatione majorem affluxum promovens, cogit eadem, ut opinor, in hydatidem ab appellente continuo humore amplificari, uſquedum hujuſce vaſculi ſubſtantia ſeparetur, & cum ea miaſmatis particula abeat.

181. Donec ad memorata maxime exteriora vaſa venenum delatum ſit, cutim pertranſiens perpetuo ſimptomata convulsifica facit, eo quod præ reliquis humani corporis partibus ſenſibilis cutis ſit, & pene nervorum contextus. Obſervamus autem omnium deterrimas convulſiones ſequi ſubſidentes puſtulas: hujus phænomeni cauſſam anatomica obſervatio aperit, qua edocemur, nervos in extima cute abire in nudas papillas. Si itaque tenuiſſimum (174), maxime exſtimulans, veneno æquiparandum miliarium miaſ-

ma

ma propter depreſſas puſtulas in has papillas agat, nihil mirum, ſi vehementiſſimæ convulſiones ſubſequantur. Ad hujus phænomeni explicationem adduci poſſent venena nonnulla, uti Aſpidis, Viperæ Virginicæ &c. (*a*), quæ breviſſimo temporis ſpatio morſu necant, uti veriſimile eſt, cutis nervos afficiendo: ſed placet evidentiori exemplo rem hanc patefacere, convulſionum nempe, quæ ſimpliciſſimam quamlibet nervi punCturam conſequuntur.

182. Miaſmatis ſubſtantia in cute hærens nervos, vaſaque exſtimulans inflammationem in cute facit vaſorum ſanguineorum, & lymphaticorum. Huic cutis inflammationi ſi addas majorem vaſorum vim contraCtilem, humorum, & ſanguinis hoc in morbo denſitatem, habes, cur tanta febris accendatur cum tam magno calore; cur cutis intumeſcat; & quæ reliqua hoc in morbo occurrunt, præcordiorum nempe anxietates, ſitis, inquietudines &c., brevi naſcantur.

283. Magnus fluidorum cum ſolidis affriCtus, ſummus calor, ipſa miaſmatis aCtio (171 172) in cauſa ſunt, cur olea attenuentur, ſalia volatilia reddantur, corruptivam

(*a*) *An account of Virginia by M. Clayton*.

vam indolem humores acquirant, biliosa fœtidissima egerantur, & salia muriatica soluta urinam, & salivam inficiant (77).

184. Cerebrum, & caput universum sanguine repletur præter modum propter nervorum motus convulsivos, febris vehementiam, & inflammatæ cutis resistentiam, ex qua fit, ut sanguis ad interiora urgeatur, & propter nervorum motus ad caput determinetur.

185. Quum pluries animadverterim ægros sine vehementi febri, & absque insigni cutis inflammatione, & gravibus simptomatis, salutis magnam spem facientes, ex depressis pustulis brevissimo temporis spatio e vita ereptos fuisse; hanc eapropter opinionem teneo mortis caussam hac in ægritudine non febris vehementiæ, non cutis inflammationi, sed nervorum, & præcipue papillarum cutanearum puncturæ tribuendam esse. Quid autem nervus hac occasione patiatur, unde vehementissimæ universales convulsiones nervorum omnium producantur, me ignorare prorsus fateor.

CA-

CAPUT DECIMUMQUINTUM.

CURATIO MORBI SIMPLICISSIMI IN PRIMA PERIODO.

186. QUandoquidem certum eſt malum fere totum, omneſque turbas excitari a miaſmate quodam venenatæ indolis ad cutem delato, prima indicatio, quæ ſtatim ſe ſe offert, hæc eſſe videtur, ut remedio quodam efficaciſſimo venenum hoc corrigatur, aut ea ratione immutetur, ne poſſit amplius, etſi ad cutem delatum, conſueta mala producere; altera ut evacuetur, prohibeaturque ne cutim petat.

187. Specifici cujuſdam ad *febres puerperarum mali moris* (hoc eſt adverſus febrem miliarem) certiores fecit Francofurtenſes Medicos ſexdecim abhinc annis *Johannes Gerardus Vvagner* Medicus Lubecenſis (*b*). Hujus remedii tantam eſſe vim prædicat, & efficaciam ad morbum hunc curandum, ut neque unica puerpera hac methodo pertractata perierit. Efficaciſſimam hanc medelam facit pulvis

(*b*) *De medicamento quodam ad puerperarum febres mali moris Epiſtola. Lubecæ* 1742.

pulvis quidam mole parvus prope insipidus, & inodorus, cujus drachma una tribus aquæ cujusdam destillatæ soluta tertia, vel quarta quaque hora exhibeatur, statim ac apparent signa futuræ purpuræ, aut metus est, ne in febrem purpuratam ægra incurrat. Quod si jam purpura in cute effloruerit, tunc majori frequentia datur singulis nempe horis eadem dosi, vel, si opus est, majori tamdiu, donec memorata simptomata mitescant. Cum autem omnino evanuerunt, tunc paullatim medicamentum hoc derelinquitur. Alvum hæc medicina non ciet, nec alias promovet evacuationes, nisi, ut ait Auctor, forte urinas ab initio lixivii coloris, deinde per aliquot dies valde crassas criseo loco habere velimus: verum correcto veneno malignam morbi indolem in bonam, & benignam convertit, brevique id peragit temporis intervallo, cum laudatus Auctor referat puerperas hac febri correptas octiduo pristinæ valetudini fuisse restitutas, nullo prorsus malo superstite. Quod ad lochiorum fluxum spectat, adnotat Præcl. *Vvagner* pulverem suum idoneum apprime esse huic instaurando, & revocando. Num experientia, aliorumque Medicorum observationes egregii hujus inventi laudes confirmaverint, prorsus ignoro, neque scire potui (c), num pro-

(c) Doctiss. Hallerus (*meth. st. med. p.* 946.) alias hujus egregii Viri lucubrationes recenset; nil de hac innuit.

prodierit, quem in memorata epiſtola pollicitus Auctor eſt, liber, quo integra purpuræ morbi, methodique ſuæ tractatio erat continenda. *Johannes Georgius Gmelinus* (*d*) celeberrimus Profeſſor Tubingenſis ſuſpicatus eſt mercurium dulcem habendum eſſe pro ſpecifico egregii *Johannis Gerardi Vvagneri*, ſuamque opinionem experientia ipſa confirmari affirmat, & ait ſe (*e*) ex uſu pulveris cujuſdam, quem dimidium granum mercurii dulcis ingrediebatur, & ſcrupulus dimidius pulveris e chelis cancrorum compoſiti, dati per quatuor vices ſingulis diebus non una vice ſaluberrimos effectus conſpexiſſe, ut materiæ morbificæ niſum verſus cutim juvaret. Addit mercurium dulcem exhibuiſſe non una vice, cum a retroceſſione puſtularum metueret, *& res iſta*, inquit, *feliciter ceſſit*, *nec diffiteor aliquando minus proſpere ſucceſſiſſe, ſed utriuſque cauſæ me latent; perſuaſum mihi non facile erit virtutem ſpecificam reſidere in mercurio dulci &c.*

188. Morbi interim natura, & progrediendi ratio ſuadet in ſpecificum inquirere; videmus enim pleraque mala, quorum cauſa eſt certa, determinataque quædam liquorum

cor-

(*d*) *L. c. pag.* 31.
(*e*) *L. c. pag.* 29.

corruptio, aut immutatio, per ſpecifica debellari. Febris quartana erat quondam Medicorum opprobrium; lues venerea magna prorſus remedia eludebat; diſſenteria miſere, quos aggrediebatur, e vivis eripiebat; terribile viperæ caudiſonæ venenum olim extitit. Morbi hi ſinguli ſuum ſpecificum nunc habent, quorum ope non difficile vincuntur; Æquum eapropter eſt, ut velint Medici operam ſuam omnem conferre, variaque experiri ad hoc ſpecificum detegendum. Prout mea de hoc malo cogitata ſuggerebant, varia data occaſione tentavi. Cortex Peruvianus maximum in corruptione, & gangræna etiam remedium miliarium miaſma neutiquam infringit. Aliquantulum corrigunt acida vegetabilia, ut ſuccus malorum medicorum, & ſal eſſentiale acetoſellæ: ſed neutiquam omnino valent vim miaſmatis hujus deleteriam cicurare. Hoc miaſma videtur requirere inter acida ſpecificum, quod tenuiſſimum ſit, ut ad ea minima vaſa perveniat, quæ propter ſuam tenuitatem petit miliarium venenum.

189. Diximus hucuſque de miaſmatis correctione, quæ fiat per illud ſpecificum, quo natura miaſmatis mutetur; videndum nunc eſt, num inutilis veneni hujus actio reddi

poſſit,

possit, tametsi ad cutim feratur (186). Tenuissimæ naturæ venenum cum sit (174), diu innocuum in corpore hospitari potest (165); solida irritando, & tendendo (166); sanguinem, & præcipue lympham sensim cogendo (167) morbum fere non excitat, nisi cum tenuissimis vasis cutis retinetur, aut propter majorem humorum densitatem (in simplici, & complicato morbo) alibi figi cogitur. Si igitur efficacissimo attenuanti remedio ea lymphæ, & sanguinis densitas, propter quam miliarium miasma innocuum amplius non est, solvatur, ea ratione tunc immutabitur, ut consueta mala excitari amplius non valeat. Incomparabilis Boerhaave, variolarum miasmatis specificum quærens, inquit (*f*): *In stibio, & mercurio ad magnam penetrabilitatem arte deductis, nec tamen salina acrimonia nimium corrosivis, sed bene unitis, ut quæramus, incitat aliquis horum aliquando successus*. Talis remedii in miliarium morbo, cujus tanta, ac variolarum velocitas non est, & sæpe etiam prævideri potest, magnam utilitatem licet augurari. An ne hunc in scopum ipse mercurius sublimatus corrosivus ea ratione, qua celeberrimus Swietenius (*g*) ad luem veneream efficacissime adhibet, ut actio miasf-

(*f*) *Aphor.* 1392.
(*g*) *Cl. Gerardi Van-swieten ad Josephum Benvenuti Epistolæ binæ. Lucæ* 1755.

miasmatis miliarium eludatur, alicujus utilitatis esse posset? Vidimus alibi (174) hydrophobiæ veneno quodammodo accedere miliarium miasma, & notum est ex *James* (*h*), *Desault* (*i*), *Sauvages* (*k*), & *Choisel* (*l*) observationibus præstans adversus hydrophobiam remedium ex mercurio peti. Reliqua præterea hydrophobiæ præsidia, uti pulvis antilyssus Londinensium, cynosbatos, cantharides &c. humores attenuando videntur id facere, ut sanguinem ex hydrophobiæ veneno coactum solvendo; innocuum venenum reddant. Multi igitur interest remedium quærere, quo & in miliarium ægritudine prompte sanguini, & lymphæ fluiditas restituatur. Moschum etiam, aut consimile remedium, ut Medici in miliarium morbo experiantur, suadeo. Medicinam similem illi, quam Chinenses (*m*) adversus hydrophobiam commendant, semel expertus sum felici cum successu in homine sexagenario, podagrico, & miliari febre correpto, quæ in prima periodo dolorem nunc ad pectus cum sputo san-

(*h*) *James nevv method of curing madness p.* 45.

(*i*) *Dissertation sur la rage. Bourdeaux* 1733.

(*k*) *Dissertation sur la nature, & la cause de la rage. Toulouse* 1749.

(*l*) *Nouvelle methode pour le traitement de la rage. Paris* 1756.

(*m*) *Phil. transf. n.* 474. recipit chinense remedium moschi grana sexdecim, & cinnabaris grana viginti.

ſanguinis, nunc ad pedis pollicem inſtar podagræ recurrentem mentita fuerat, & miliarium quarta die protulerat expulſionem. Animadverti ſimptomata convulsifica in ſecunda periodo præter expectationem mitiſſima fuiſſe, urinas coloratas perſtitiſſe, ſudores non intermiſiſſe, undecima die ex integro convaluiſſe. Dabatur ſingulis ſex horis bolus, qui recipiebat moſchi grana octo, æthiop. miner. gr. XII., ſuccini albi gr. XV.: bis ſecta fuit vena. Unicam hac de re habeo obſervationem, alias, cum dabitur occaſio, inſtituam. Hortor interim quam maxime Medicos, ut velint his, ſi arrident, rationibus ducti varii generis remedia efficaciſſima explorare.

190. Altera indicatio (186) eſt, ut e corpore eliminetur, prohibeaturque, ne cutim petat miliarium miaſma, qua methodo abrumpitur omnis morbi progreſſio. Deo dante ad utilem hanc extraordinariam curandi methodum inveniendam felices extiterunt cogitationes noſtræ, ea reperta curandi ratione, qua memoratæ indicationi ſatis fit. Ea poſtulat, ut ſudores minime colantur, ſed ſine gravi errore negligantur; æger affatim bibat aquam cum ſoluto ſale eſſentiali acetoſellæ, aut cum ſucco addito malorum medicorum, & ſaccharo; poſt ſectam venam

ſemel,

ſemel, bis, aut etiam ter, ſi plethoræ ſtatus id exigat, purgante efficaci antiphlogiſtico pluries alvus ducatur, in qua purgatione obſervandum eſt eam ter plerumque eſſe repetendam, cum bina raro ſufficiat. Quo magis urgent ſudores cum pulſu contractiori eo promptius purgans medicamentum exhibendum, neque, ſi dicti ſudores premant veſpertino tempore, matutinum expectandum eſt; ſed illico ſuccurrendum. Mobilis enim humor miliarium, maxime in ſimpliciſſimo morbo, breviſſimo temporis ſpatio cutim petit, & exanthemata parit, quæ quando apparuerunt, hanc medendi rationem amplius non patiuntur. Nunquam hanc methodum in ſimpliciſſimi morbi prima periodo me fefelliſſe certiores Medicos facio, & rogo quam maxime, ut velint experiri, eamdemque amplificare. Adhibui fere ſemper pro purgantis doſi unciam unam, & ſemiſſem, aut etiam uncias duas pulpæ caſſiæ recenter extractæ, aut ſyrupum ipſum e floribus perſicorum. Quandoque, ubi validas purgationes ægri conſtitutio non permitteret, exhibui bis in die memoratum ſyrupum e floribus perſicorum unciarum duarum doſi una addito cichorei ſucco. Ea ratione, qua alvus ducitur, minuitur pulſus contractio, ſudores diſparent, & alvo exonerantur fœtidiſſima ardoris ſenſum,

ſum, dum exeunt, excitantia. Poſt valetudinem reſtitutam, quod intra ſeptem, aut novem dies, ad ſummum undecim evenit, conſului ægros aliquandiu in malorum medicorum uſu perſiſtere; neque morbum repullulaſſe animadverti.

191. Videamus modo, quæ præter extraordinariam hanc methodum facienda ſint, ſi Medicus velit, ut per cutis viam periculi plenam miaſma evacuetur. Eo in caſu ſequentes, ut mihi videtur, occurrunt indicationes.

I. Tenſas fibras emollire, quod fit decoctionibus herbarum emollientium, ſero lactis, emulſionibus ex ſeminibus frigidis, aliiſque ſimilibus.

II. Sanguinem, & lympham hoc in morbo (167) plerumque coactam ſero donare, & ſolvere mitibus attenuantibus, quæ non calefaciant, & ad cutem non propellant, cum nimium cito exanthematum expulſio in ſimpliciſſimo morbo adveniat.

III. Curare, ut circuitus humorum libere perficiatur; ad hoc autem nihil magis confert, quam paullo liberalius ſanguinem mittere, cujus eductione occurrit etiam Medicus inflammatorio ſtatui, quem ſanguis concipit in altera periodo.

 IV.

IV. Simptomata convulsifica sedare: hæc autem cum pendeant ex nervorum, & potissimum cutis irritatione, antispasmodicis non obediunt; sed iis solum corrigi posse videntur, quæ miasmatis actioni se se opponunt, ejusque vim infringunt. Quid de opiatis, aliisque remediis sentiam, suo loco dicetur.

In altera Periodo.

192. Si pustulæ cito grandescant (75) & post expulsionem exanthematum simptomata convulsifica (73) evanescant cum pulsu molli, & amplo, nullam amplius excernendam miasmatis copiam superesse significabitur; neque aliud quidpiam peragendum Medico incumbet, quam vires ægri, & pustulas, cutisque madorem blande sustinere convenienti victu, diluentibus, emollientibus, & levibus etiam diaphoreticis. Cito exsiccatis pustulis salus redibit.

193. Plura autem peragenda occurrunt in casu (76): tunc necessum est:

I. Expellentem naturam juvare, ut plena fiat exanthematum expulsio.

II.

II. Curare, ne pustulæ subsideant.

III. Convulsivis subsidentium, aut male erumpentium pustularum effectibus mederi, lethalesque convulsiones præcavere.

IV. Seri jacturam reparare (178).

V. Corruptivam (172 183) humorum acrimoniam emendare.

194. Primæ indicationi succurritur diluentium, & mitium diaphoreticorum usu; & cutis vasa aperiendo, si status ejusdem id postulaverit. Quæ sanguinis motum cohibent, aut omittenda, vel magna cum moderatione adhibenda.

195. Pustulæ subsident pluribus de causis.

Circulatio per cutanea vasa difficilis ex magna vasorum inflammatione, aut nervorum contractione lympham ad pustulas efformandas necessariam subtrahit: calore interim cutis cito memoratæ pustulæ, seu potius vesiculæ exarescunt; unde subsideant necessum est, atque ex miasmatis in papillas nervosas actione (181) convulsiones (76 80) subsequantur.

Sanguis minori, quam par est, vi ad memorata cutanea vasa appellens eundem effectum producit.

Causa demum quælibet externa in contractionem adducens lymphatica in miliares vesiculas amplificata vascula, easdem deprimi cogit.

Circulationem humorum juvabunt frictiones, fotus, cucurbitulæ cum scarificatione.

Paullo plenior victus, non omisso aliquo efficaciori diaphoretico, ei medebitur pustularum subsidentiæ, quæ ex secunda causa nascitur; si vero ex metu impetus sanguinis ad cutem frangatur, exhilarandus insuper æger est, probabilique sermone in spem erigendus.

Potissima causa externa vesiculas deprimens, frigus externum est, quod postulat, ut statim potione aliqua calidiuscula, & fotubus pustulæ iterum eleventur.

196. Subsidentium pustularum effectus sunt cutis cum calore siccitas, febris vehemens, & motus nervorum convulsivi. Hic ægri status plura exigit. Ad sanguinis, & humorum impetum minuendum mitia attemperantia adhibeantur. Quantum fieri potest, cutis blando fotu molliatur ad calorem, & tensionem imminuendam. Ut autem nervorum motus convulsivi necem non afferant, duo peragenda incumbunt. Primum est curare ne motus

convulſivi ex cute ad cerebrum propagentur: ad hunc finem cucurbitulæ cum ſcarificatione apponendæ iterum, atque iterum pluribus in locis, & quærendum inter venenorum ſimili ratione agentium hiſtorias, quid ad tollendas nervorum convulſiones hoc in caſu inſervire poſſet. Alterum eſt facere, ut convulſionum ex cerebro deinde provenientium impetus minuatur. Quandoquidem vero caput univerſum ſanguine repletur (184), opportunum eſſe mihi videtur ſanguinem immediate ex capite detrahere magna cucurbitula occipiti appoſita, aut per hirudines ex temporalibus venis. Hæc porro ſanguinis evacuatio aliquando utilis revera extitit, & convulſiones ſedavit, ſed alias nihilominus ægros interiiſſe adnotavi. Contigit etiam animadvertere copioſiſſimam ſanguinis hæmorragiam vires quam maxime debilitantem, & capitis plenitudinem omnem auferentem minime prohibuiſſe, quin convulſiones ægros eriperent. Puto itaque capitis plenitudinem convulſionum periculum augere, ſed præcipuam harum lethalium convulſionum cauſam ex ſimplici nervorum irritatione oriri, idcirco harum curationem potiſſimum pendere a correcto ſtatu nervorum cutis. His animadverſionibus fit, ut in opiatis, & antiſpaſmodicis exiguam omnino ſpem reponam, ſed de horum uſu alibi.

197. Necessum est hac in morbi periodo; ut ægri multa potatione reparent seri jacturam, quam faciunt insignis calor, & sudoris, ac urinæ vehementes expressiones &c.

198. Denique adhibenda sunt subacida, ut sunt aurantia, medica, & punica mala; acetosa, acetosella, aliaque similia, quibus miasmatis, & humorum corruptiva indoles quodammodo corrigatur; sitis, & calor temperentur; sed hæc ea cautela præscribenda sunt, ne nimis sanguinis motum uno impetu deprimant. Acida mineralia eo quod nimis valide sanguinis motum compescant, suspecta habeo, nisi parva dosi exhibita, multa aqua diluta, & partitis vicibus data. Corruptiva porro humorum indoles requirit non modo adhibitionem subacidorum, verum etiam ut corrupta alvo exonerentur, viam monstrante ipsa natura, quæ sæpe eo in casu cum ægri utilitate e corpore eliminat biliosa fœtidissima. Purgantia efficacia, cum sanguinis impetum, & motum pustulas sustinentem ad interiora revocare possint, non conveniunt. Mitissima solum laudantur, quemadmodum sunt emollientes clysteres, serum lactis &c.

199. Hisce omnibus superaddendum est, quod eo tempore, quo post magnam morbi

sœvi-

sævitiem (77) aliquo redeunte madore iterum pustulæ eminent, mitia diaphoretica locum suum habeant.

200. In casu (82 83) curandum est, ut humorum per cutem circuitus expeditior reddatur per frictiones, cucurbitulas, fibrarum (si earum vis torpeat) per vesicantia irritationem, & demum per ea intus data remedia, quæ valent lymphæ fluiditatem donare. Cognitio autem peculiaris indolis humorum, & ægri constitutionis determinabit naturam attenuantium. Generatim eo in casu commendamus carduum benedictum, flores papaveris rhœados, bardanæ, & scorzoneræ radicem, scabiosam, scordium, flores sambuci, & inter reliqua camphoram penetrantissimæ attenuantis naturæ remedium, quod corruptioni quam maxime resistit. Quæ præterea tunc peragi debeant, ex dictis (192 200) facile patebunt.

CAPUT DECIMUMSEXTUM.

CURATIO MORBI SIMPLICIS.

101. SImpliciſſimum curandi methodus in ſimplici quoque convenit ; ſed aliquam ſibi vindicat curationis partem morbus , cujus ſpeciem exhibet miliarium miaſma (95). Ea vero aptanda eſt naturæ morbi , ſub cujus imagine primum miliarium miaſma ferit. In genere notamus haſce varias ægritudines Rheumatiſmum (95), dolores, convulſiones &c. ſolum emollientibus, & venæ ſectione mitigari , mittendique ſanguinis copiam non determinari a ſolo morbo, cujus ſpeciem exhibet , ſed una a miliarium miaſmate, quod poſtulat , ut paullo liberalius vena ſecetur (191).

102. Si eryſipelas morbum inchoet , generoſe mittendus ſanguis eſt ; præcipue ſi caput obſideat. Vix credibile quantus fiat tunc ſanguinis impetus. Eo in caſu plerumque repetit ex naribus hæmorrhagia cum ægri utilitate.

103. Curatio per evacuantia (190) inſtituenda eſt eo tempore , quo morbus , cujus ſpe-

ſpeciem præſefert, ſolvitur, & ſudores urgent. Feliciter hanc curationem etiam in ſimplici morbo ceſſiſſe expertus affirmo. Diligenter, citoque humores fluidos faciat Medicus, eademque diligentia, quo momento ſolvitur morbus, extraordinaria methodo (190) æger pertractetur. Poſt puſtularum expulſionem, ſicuti ſimpliciſſimus (192 200), curandus eſt.

CAPUT DECIMUMSEPTIMUM.

CURATIO MORBI COMPLICATI.

Generatim.

204. IN curatione complicati morbi cavendum eſt, ne remediis, quæ adjuncto morbo medentur, ſudores, & perſpiratio propellantur, & cito nimis miliarium miaſma ad cutem urgeatur. Oportet ideo bene, attenteque expendere morbi conſociati naturam, & ſuccurrere ea methodo, quæ bono miliarium progreſſui non officiat. Quod vero ſpectat ad curationem (190) per evacuantia, ubi adjuncti morbi indoles permittat, ea utendum eſſe arbitramur. Ad hæc omnia ſtatuenda multa requiritur Medici ſolertia,

qui

qui probe noſcat conjuncti morbi magnitudinem, miaſmatis agentis copiam, videatque, quidnam magis urgeat.

Cum Arthritide, & Podagra.

205. Neminem latet arthritica, & podagrica laborantes homines infirmitate magnam non ſine acrimonia ſalina lymphæ viſciditatem habere, & hanc prohibituram ſuo tempore fore convenientem puſtularum eruptionem. Quæ quum ita ſint, ſequitur miliarium miaſma non eſſe ulla ratione ad cutem propellendum, & aſſidue datis remediis liquorum diatheſim immutandam. Hoc perficitur uſu diluentium, & attenuantium ſpecificorum, uti ſunt chamæpitys, centaurium minus, chamædrys, bardanæ radix, menyanthes, ſerum lactis &c. Liberalius ſecta vena hoc in caſu nocet, quia vires ſervandæ ſunt; tum ob morbi diuturnitatem; tum, ut una adhibitis remediis attenuari viſcidi humores poſſint; & ut vires ſuperſint, quibus natura ad expulſionem ſufficiat. Nullas adhuc habeo de uſu evacuantium (190) in hac morbi complicatione obſervationes. Exiſtimarem interdum utilem hanc curandi rationem exstituram, adhibendamque eſſe, poſteaquam per attenuantia tenuitas lymphæ data ſit: miliarium au-

tem

tem miasmatis per purgantia eductioni magis fortasse accommodata erunt ea purgantia, quæ simili humorum diathesi magis se se opponunt e. g. manna, gummi ammoniacum, polypodium &c. Curatio in altera periodo esse debet pro vario (76 82 83) morbi exitu; sæpius erit uti (200) dictum est.

Cum Pleuritide, & Peripneumonia.

206. Hæc pluribus a legitima pleuritide, & peripneumonia recedit; instar tenuis erysipelatis, pulmonem afficit (99); in suppuratum non abit (103), & nisi blande solvatur, sphacelum prompte inducit (101). Duo itaque maxime timenda occurrunt, quorum primum est, si citam inflammationis resolutionem curet Medicus, præpropera miliarium eruptio; alterum est pulmonis sphacelus ex persistente inflammatione. Inter scyllam, & carybdim positus Medicus sollicite, quantum licet, inquirat in miasmatis copiam (121 122 124), inflammationem facientis sanguinis densitatem, & ægri constitutionem, ut decernat, ubinam periculi summa consistat. Generatim monemus hac in ægritudine cito, & larga manu mittendum sanguinem esse, & eundem plerumque coactum (167), attenuandum, tensaque solida (166) emollienda

lienda diluentibus , lenientibus , emollientibus . Mitiora acida , propterea quod vim deleteriam miasmatis aliqua ratione corrigant, (145 198) præscribenda mihi videntur , rob sambuci præ cæteris commendo, eo quod acido principio, & vi saponaria etiam juvare possit . Antiphlogistica conveniunt tum ad hujus inflammationis curationem, tum ut expulsionis tempus protrahatur . Hujus generis sunt nitrum , taraxaci , cichorei , sonchi, & similium herbarum succus . Si morbus pulmonis sphacælum minitetur (101) , præter diluentia, & emollientia adhibendum efficacissimum attenuans remedium est, quo prompte malignus humor ex pulmone ad cutim propellatur, e. g. flores papaveris rhœados , flores sambuci, camphora nitro juncta, oxymel &c.

207. Quæ per evacuantia (190) instituitur miliarium morbi curatio, hac in complicatione locum habere interdum potest ; atque administranda est eo tempore , quo miliarium miasma (99 100) pulmonem deserit . Hac methodo (190) feliciter sine pustularum eruptione , aliove infortunio fœminam curavi, quam pleuritis hæc corripuerat : eo autem momento, quo cum sudorum incremento sputa decolorabantur (99), purgans

gans medicina ſtatim exhibita fuit, non omiſſis ſubacidis.

208. Hæc pleuritis non eſt confundenda cum illa, quæ a practicis bilioſa dicitur, & a bilis orgaſmo fit. Doloris mobilitas pendet ex humoris inflammationem facientis mobilitate (169). Sputorum flavedo effectus eſt reſoluti globuli ſanguinei, & lympham ſive humores alios inficientis.

Cum Febre putrida.

209. Febris putridæ cum miliarium morbo complicatio in prima periodo generatim requirit uſum ſubacidorum, & attemperantium, qualia ſunt taraxacum, cichoreum &c. Curandum interea etiam eſt clyſterum maxime uſu, ut alvi fluxus perſiſtat. Sanguis parce mittendus eſt, atque eum maxime in ſcopum ſecari vena debet, ut præcaveatur, aut tollatur meſenterii, & inteſtinorum inflammatio. Prompte adveniens hoc in caſu internæ inflammationis ſtatus (105) vetat uſum purgantium efficaciorum. Quando miliarium miaſma ad cutim a natura pellitur, in ſubacidorum, aliorumque attemperantium uſu ſumma cum moderatione procedendum, & mitia diaphoretica una adhibenda, quæ ju-

vent,

vent, & absolvant miasmatis expulsionem. In altera demum periodo, quid faciendum sit, ex dictis in curatione morbi simplicissimi eruatur.

Cum Febribus intermittentibus.

210. Si febris intermittens cum miliarium morbo complicetur, statim ad corticem peruvianum confugiendum minime est. Miliarium enim miasma a cortice peruviano non corrigitur (188): statui vero Inflammationis (168) vasorum lymphaticorum, & sanguineorum, qui proprius est miliarium morbi, nocet; neque tonicum, & corroborans hoc medicamenti genus permittit status tensionis fibrarum (166). Si igitur cum pulsu contracto, & duro (106) declinatio febris intermittentis fit, & lymphatica vasa inflammari observetur, non e re esse putamus statim corticem peruvianum administrare, sed curandum est, ut diluentibus, venæ sectione &c. status inflammationis emendetur, quo peracto adhiberi china china poterit.

211. Plerumque morbus naturam intermittentis febris deponit (106) explicito miliarium miasmate; sed interdum prosequitur febris intermittens (107), minimeque gravis mor-

morbus videtur, at frigoris, horrorisve tempore facile repercussæ pustulæ maximum periculum afferunt. Duos robustos homines præter omnem expectationem simili modo ereptos observavi. Tunc autem quisque videt cortice peruviano succurrendum esse, ut malum exitum datura febris intermittens tollatur. Felix exhibiti iis in circumstantiis corticis peruviani exemplum habeo: Præcl. Paulus Vverlhoff (n) chinæ chinæ usum consulit in febribus intermittentibus, quibus sine febris continuitate accedant simptomaticæ peticulæ, aut purpura. Extra dubium itaque erit, si in casu (75), adsit febris intermittens illico chinam chinam esse adhibendam. Eadem autem asseverantia neutiquam affirmo talem instituendam intermittentis febris curationem in statu (76), quo in casu intermittente excepta, cætera contraindicant. Postrema hæc complicatio mihi nondum occurrit, neque contingere posse videtur, eo quod febris continua vehemens a multo miliarium miasmate excitata fermenti febrium intermittentium actionem turbet, & impediat. Usque nunc vidi eo in casu intermittentem febrem in morbi vehementia disparere (106), & sub finem morbi redire.

212.

(n) *Observationes de febribus. Venetiis 1757. p. 305.*

212. Curationem per evacuantia (190) in miliarium cum intermittentibus complicatione peragi posse planum est ex dictis (190) & ipsa natura febrium intermittentium. Hæc autem maxime utilis erit iis in regionibus, quæ humili loco cum sint, & circumpositas habeant stagnantes aquas, intermittentibus non sine insigni humorum corruptione afficiuntur. In aëre Taurinensi, quem nullæ stagnantes aquæ, sed insignes caloris, & frigoris vicissitudines insalubrem faciunt, hujusmodi corruptivæ indolis febres intermittentes frequentes non sunt. Spissitudo inflammatoria sanguinis non raro cum intermittentibus febribus consociatur, quæ venæ sectionem expostulat. Hæc nisi fiat, in continuam febrem degenerant, aut quotidianam, quam dolores, rheumatismi, atque varii decubitus ad varias partes sequuntur. Hinc sequitur apud nos ante purgantium usum sæpe sanguinem esse detrahendum.

Cum Peticulis.

213. Summe periculosa est miliarium cum peticulis complicatio; uterque enim morbus a sui generis miasmate pendet, quorum actio inter se plurimum discrepat. Peticularum miasma nervorum, & canalium actionem deprimit,

primit, uti oſtendunt pulſus imbecillitas, virium proſtratio, ſenſuum hebetudo &c. Miliarium autem venenum fibras, & nervos tendit, & ad agendum excitat. His conſtitutis patebit:

Cur ab actione miliarium miaſmatis peticularum effecta immutentur.

Cur ſurditas recedat, & bombus in tinnitum convertatur &c.

Cur peticulæ non ſine aliqua elevatione ſint, deinde miliarium miaſmate vincente in puſtulas abeant.

Cur pro varia utriuſque copia &c. (109) varia ſequi debeant.

Cur peticulæ minus frequentes in præſentiarum ſint.

214. Peticularum venenum ad ſtaſim gangrænoſam humores diſponit; miliarium miaſma ad inflammationem. Igitur miaſmatis miliarium opportuna expulſio a peticularum veneno impedietur. Curationis ergo ratio ex utriuſque diligenti conſideratione pendet. Quam juſto fieri poteſt æſtimandum eſt, cujuſnam miaſmatis quantitas, & actio potiſſima ſit, peticularum ne, an miliarium. Illarum miaſma expoſcit, ut ſtatus ſolidorum, & fluidorum ab ipſis illatus, & congruam miliarium eruptionem prohibens corrigatur. Hæc dum fiunt, cavendum ſummopere eſt, ne dia-

phoreticis ad cutim cito propellatur, quod maxime exitiale eſt (109). Ergo in genere conveniunt mitia ſubacida, diluentia, corroborantia, & antiſeptica, ex. gr. carduus benedictus, ſcordium, angelicæ, imperatoriæ radix, ſerpentaria virginiana, zedoaria, camphora &c., ſed iterum & iterum monemus parva doſi eſſe calidiora antiſeptica adhibenda, ne urgeant valide ad cutim. Sanguis liberalius, quam in ſimplici peticulari febre, detrahendus eſt.

215. Cum peticularum venenum, quod miliarium miaſma retinet, per evacuationem educi non poſſit, neque talem methodum ſtatus ſanguinis ſæpe denſi, & gangrænoſi permittat, mihi videtur hiſce in circumſtantiis methodum (190) non poſſe adhiberi. Si interim progrediente morbo alvus fluat, leniter hunc motum ſuſtinere, aut etiam juvare oportebit.

216. Eo tempore, quo ſymptomata peticularum paullatim recedunt, ſe ſeque explicant (108) miliarium phœnomena, ſæpe, antequam expulſio perficiatur, mittendus iterum ſanguis eſt; & tunc ſi facies morbi ex integro ſit, (quod rarum admodum eſt), miliarium febris, tanquam miliaris morbus curandus

randus eſt. Plerumque oportet in antiſepticorum corroborantium (214) moderato uſu adhuc perſeverare.

Cum Variolis.

217. Variolarum ſeminium exigit, ut hujus miaſmatis particulæ ad extrema ſanguineorum cutis vaſorum delatæ tumorem excitent, qui in ſuppuratum abeat. Miliarium interim miaſma puſtulas, & veſiculas excitat, quæ neutiquam abſcedere poſſunt. Dum una igitur hæc miaſmata miſcentur, & agunt, utrorumque actio, & expulſio turbatur. Variolarum ſeminium vaſorum ſanguineorum inflammationem producens prohibet, quominus ad minima lymphatica vaſa miliarium miaſma perveniat: miliarium vero miaſmatis actio fibras maxime tendens variolarum ſuppurationem impedit. Hoc pacto gangrænoſam indolem ſanguis acquirit; profunde inflammatur cutis; variolæ vix creſcunt, nec ſuppurantur; cutis nervi a male erumpentibus puſtulis continuo convelluntur &c. (110).

218. In tanto ægrorum periculo quid faciendum eſſet, utique video, ſed efficax, qua id præſtetur, medicina me latet. Maxime inflammatoria ſanguinis conſtitutio deſiderat

 V. S.

V. S., emollientia, diluentia, attemperantia. Subacidis infringenda est gangrænosa humorum conditio, & præcipue miliarium (utinam specificum adversus miliarium miasma innotesceret!). Nimia cutis tensio, difficilis tum variolarum suppuratio, tum miliarium expulsio fotuum maxime emollientium usum exposcunt; sed his omnibus præsidiis potentiorem morbi atrocitatem fuisse usque nunc observavi.

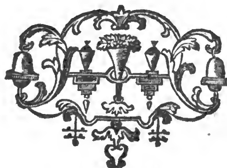
Cum Morbillis.

219. Hac in complicatione quid præstare Medicus debeat, quisque videt; sanguinem nempe majori copia, quam in simplici morbillosa febre, esse detrahendum; attemperantia, & epicerastica, mitiaque subacida esse præscribenda; methodum (190) in usum duci non posse; & in altera periodo sicuti simplicissimum, aut simplicem miliarium morbum curandum esse.

Complicati cum Puerperio.

220. Puerperium tantam ac in simplicissimo morbo sanguinis detractionem non patitur; lochiorum habenda enim maxima ratio est. Ut fluant, faciendum est inferiorum partium

tium frictionibus, fotu ad regionem uteri, & adhibitis iis remediis uterinis, quæ citra magnum calorem lochia pellunt, quemadmodum sunt *Camæmelum*, *Artemisia*, *Tanacetum*, *Matricaria &c.* Methodus (190) a puerperio prohibetur; utiles erunt emollientes clysteres, quibus non solum alvus duci, sed uteri etiam dolores leniri possunt. Cætera eruantur ex curatione morbi simplicissimi.

CAPUT DECIMUMOCTAVUM.

ANIMADVERSIONES, ET CAUTELÆ CLINICÆ.

De Præſidiis Chirurgicis.

221. VEnæ ſectio ſumme neceſſaria hac in ægritudine (191) non eſt inconſiderate inſtituenda, neque illorum ſcio probare curandi rationem, qui perinde ac ſi ſimplex inflammatorius morbus eſſet, ſine alia conſideratione ſanguinem liberaliſſime educunt. Vires cum ſanguine hoc pacto exhauriendo naturam ita debilitant, ut bonæ expulſioni amplius par non ſit. Larga autem ſanguinis miſſio generatim nocebit in ſimplici, & maxime in complicato morbo. Pluries vidi propter exhauſtas vires pleuritidem (99) reſolvi non potuiſſe; ſed partim ex ſphacelo, partim ex humorum ſtaſi brevi ægros occubuiſſe, puſtulis pene nullis apparentibus. Heu nimium quidem apud nonnullos invectam eſſe conſuetudinem video ſanguinem profuſe mittendi, ut boni civis eſſe exiſtimaverim ſerio eoſdem hac de methodo admonere. Decies, & ultra venam largiter hi ſecant in prima periodo exiſtimantes ſe

poſſe

posse hac ratione morbum jugulare, sed revera ægrum pro morbo jugulant. Definiri quidem non potest sanguinis mittendi quantitas, quæ pro ratione diversa & morbi, & ægri constitutionis, regionis, anni, temporis &c. varia esse debet; sed plerumque satis est robusto viro partitis vicibus quinquaginta circiter uncias sanguinis detrahere in simplicissimo morbo.

222. Si neglecta fuerit venæ sectio in prima periodo, & in alterius initio, aut progressu pulsus maxime tensus, & durus persentiatur, sanguinem adhuc detrahi posse non dubitamus. Tunc autem necessum est partitis vicibus, & pedetentim vasa deplere, ne ex prompta copiosa sanguinis eductione, fracto versus cutem ejusdem impetu, pustulæ subsideant cum ægri detrimento.

223. In altera periodo opportunum non est venam secare; gravia enim symptomata hujus periodi producuntur a cutis affectione, quæ per venæ sectionem non corrigitur. Ad caput deplendum cucurbitularum, hirudinum appositionem commendamus; non venæ sectionem propter metum retrocedentium pustularum, quod experientia pluries monstravit (141).

224. In usu cucurbitularum, frictionum, & fotuum diligentia adhibenda est, ne aëris frigidi aura gliscat ad ægri cutim, quæ pustularum depressionem parere posset. Fotus ideo administrentur per lintea calida, & humentia bene expressa, linteo sicco involuta, ne lecti lintea madescant, quæ frigefacta maximi nocumenti esse queunt.

225. Vesicantia plures expostulant animadversiones, ut eorum adhibendi rationem, & tempus, quantum nobis licet, decernamus. Pluries de vesicantium usu inter Medicos controversum est. Olim inter *Bernardinum Cajum* (o), & *Dominicum Terillum* (p) quæstio extitit. Contra *Alexandrum Massariam* *Hercules Saxonia* (q) vesicantium usum olim defendit. *Freindius* (r) vesicantia plurimi fecit: *Baglivius* (s) maxime reformidavit. Acerrime demum de vesicantium usu nuperrime disputatum est inter *Præcl. J. Bianchi*, & *Adversarios* (t). *Baglivii* experimenta ostendunt

 pul-

(o) *Bernardini Caii de vesicantium usu. Venetiis* 1606. 4.
(p) *Dominici Terilli de vesicantibus dilucida antilogia. Venetiis* 1607. 4.
(q) *De Phenigmis libri tres. Patavii* 1593.
(r) *Cap. IX. de vesicantibus.*
(s) *De usu, & abusu vesicantium.*
(t) *V. Raccolta di scritture mediche appartenenti alla controversia de' vescicatorj. Venezia* 1749. 4.

pulverem cantharidum venis infusum mortem afferre, & ex affuso eodem pulvere sanguinem hominis sani in nigrum, & livescens serum tempore resolvi: si vero sero immiscèatur, serum idem longe liquidius evadere. Contra *Baglivii* autem experimenta faciunt accuratæ *Præcl. Josephi Veratti* observationes (*u*), quæ probant ex cantharidum, aliorumque similium acrium commixtione cum sero, aut sanguine sanguinem, & serum cogi, & concrescere, & diu in tali statu permanere. Videamus modo experientia duce, quid in tanta Auctorum dissensione statui possit.

226. Vesicantium effectus ad capita quatuor reduci posse mihi videntur. 1.° solidorum, & nervorum irritationem 2.° seri ex vesica eductionem 3.° subsequens ulcus 4.° ad actionem particularum sanguinem subeuntium.

Solidorum, & nervorum irritatio duplex est. Una in parte, cui epispasticum applicitum fuit, altera ex communicatione nervorum generatim in toto corpore (147). Hæc autem solidorum irritatio huic morbo generatim non convenit, qui ex sua natura solida convellit. Si vis solidorum torpeat, in

H 5 sim-

(*u*) *Comment. inst. scient.. Bonon. t. 2. p. alt. p.* 107.

ſimplici, aut complicato morbo ad contractilem vaſorum actionem excitandam adhiberi veſicantia poterunt.

Seri per veſicatorium eductio nullius utilitatis eſſe videtur; imo vetari a nimia ſanguinis condenſatione, & ſeri expreſſione.

A veſicantibus relictum ulcus puſtularum erup.i.nem non prohibet, nec imminuit, venenum quoque hac via non educitur (147), niſi quando viſcidæ lymphæ miaſma inhæret. Et ſane obſervamus fonticulos, & ſetacea, cujus vices ſupplent veſicantia, utilia eſſe, quando non tenuis, ſed viſcidus acris humor ſit eliminandus. In complicato igitur morbo, potiſſimum in caſu (98), juvabunt veſicantia.

Quid cantharides in homine vivo, quum ad ſanguinem, & ſerum pervenerint, agant, theoretice inquirere nolo. Experientia ductus, video urinas ex cantharidum uſu cieri, actionem vaſorum excitari, hærentes humores in circuitum pelli (147), & attenuandi ſcopo a practicis adhiberi. Certum quoque eſt acria pleraque, & antiſcorbutica efficaciora, cauſticis proxima, lentos, & reſides humores ſolvere. His obſervationibus innixus exiſtimo internam cantharidum actionem profuturam in caſu (83 98) & ſimilibus: in caſu autem (76) nullum veſicantibus locum

fieri,

fieri, quum eorum usum prohibeant cutis inflammatio, maxima nervorum tensio minima de causa in convulsionem evadens, & urinarum profusio. In simplicissimi etiam morbi prima periodo noxa non carere opinor, eo quod sine ullo emolumento vasorum contractionem adaugeant, & eruptionem sollicitent.

227. Addam nonnulla de sinapismis, quæ præscripta quandoque vidi, etiam in statu (76). Sævum hoc tormenti genus fere nunquam imperari posse mihi videtur: at in casu citato (76) omnino perniciosum propter ardentem febrim, & statum ægri, ex calore, & inquietudinibus omnino furentis.

De Medicamentis nonnullis.

228. In nitri abusum primum dicam, & illos, qui omni tempore indiscriminatim eodem utuntur. Nitrum sanguinis impetum cohibet, & aquei lotii copiam sollicitat. Suspectum idcirco ejusdem usum habeo, dum pustulæ erumpunt, nisi vehemens sanguinis, & bilis potissimum impetus attemperantia, & quæ compescunt, expostulet. Si viscidæ lymphæ miasma adhæreat, non recte etiam præscribi nitrum opinor. Prima periodus ple-

rumque

rumque nitri usum permittit, sed in altera caute hoc præsidii genus imperandum. Quæ de nitro dicta sunt, de acidis mineralibus monita intelligantur.

229. Diaphoretica, quando adhiberi possint, ex iis, quæ tradita fuere in curatione morbi simplicissimi, simplicis, & complicati, jam liquido constat. Nunc tantum animadvertemus efficacissima diaphoretica hac in ægritudine non convenire. In prima periodo eruptionem promptiorem in ægri detrimentum faciunt: in altera vero febrim, calorem &c. adaugent, sanguinem maxime exagitant, & morbum intendere possunt. Per diaphoretica potentiora olim tractabatur hic morbus, nunc omnium pene consensu exitialis hæc methodus exolevit.

230. Absorbentium usum nonnulli adhuc tenaciter tenent; pulchro absorbentis medicinæ nomine inducti putant se posse venenum hac ratione absorbere, & infringere. Incomparabilis *Boerhaave* horum remediorum inutilitatem monuit, & Præcl. *Ludovicus Tralles*, qui absorbentium vires accurato examini subjecit (*x*), ostendit eadem potissimum

(*x*) *Virium, quæ terreis remediis gratis hactenus adscriptæ sunt, examen rigorosius. Uratislaviæ* 1740. 4.

finum agere in primis viis. Sed insuper absorbentium nonnulla nocua evidenter hoc in morbo esse debent, eo quod vim habeant putrefacientem (y): corruptivæ autem naturæ (171 172) miliarium miasma sit.

231. Opium non sine magna circumspectione dandum est, sæpiusque nocet, quam prosit. Indoles morbi ad inflammationem proclivis, status cutis inflammatorius in altera periodo, capitis plenitudo (184) opii usum non permittunt; neque convulsiones, cum pendeant ex nervorum cutis irritatione tanquam ex spina cuti infixa, opii auxilio tolluntur (152); in morbo autem complicato (98 99 &c.), sicuti etiam in statu (82) omnino perniciosus est opii usus.

De Regimine Diætetico.

232. Multum confert ad bonum morbi exitum aëris conditio. Vapores assidue ab ægri corpore exeuntes brevi aërem vitiant, & respirationi ineptum reddunt; renovandus ergo hic erit. Calidus aër in prima periodo sudores promovet, & ægrum debilitat; in altera pe-

(y) *Pringle maladies des armées &c. tom.* 2. *p.* 209. lapides cancrorum, testacea, & cretam putrefactionem maxime juvare experimentis probat.

periodo æstum, anxietates, febrim auget. Frigidus pustulas repercutit, quod summe perniciosum est. Requiritur itaque quædam moderatio, temporis, & ægri constitutioni accommodata.

233. Potus in altera periodo nunquam detur frigidus; ex frigore enim mobilissimi eo tempore nervi facile concutientur cum quodam horrore, & pustularum subsidentia.

234. Cibum apud Nostrates plerumque constituunt juscula carnis vitulinæ, quæ libræ unius pondere singulis tribus horis exhibentur. Planum est pleniorem victum dandum esse in puerperio; quando morbus diu trahitur; & cum declinare incipit. Tempestatis, consuetudinis &c. ratio quoque habenda est. Singula hæc Medicus, prout opportunum existimabit, pro re nata decernet.

235. Lintea, & indusia mutanda non sunt, postquam pustulæ apparuerunt; sero etiam in fine morbi abjicienda; nisi enim accurate custodiatur perspiratio quando cuticula squammatim decidit, morbus temporis successu facile renascetur.

Si lintea multo sudore imbuta molesta ægris evadunt frigus quoddam excitando, quod pu-

ftulis maxime inimicum eft, in tali rerum conditione nova fubftituantur. Id fiet magna cum circumfpectione, & caveatur, ne lintea nimis calida cutis omnem madorem exugant. Ob eandem rationem minime probamus eorum ufum, qui linteorum madorem excalfactorio fugare folent; non modo enim lintea, fed cutim etiam ægrorum ficcant. Si tempeftatis conditio, & ægri ftatus tale auxilium velit, moderatiffime caleat excalfactorium, ut nimium linteorum madorem tantummodo diffipet, aut frigefacta lintea calefaciat.

236. Curetur denique, ne animus ira commoveatur, mœrore conficiatur, aut timore torqueatur. Nam fumme mobilis, præcipue in altera periodo, nervorum ftatus convulfiones parere, & puftularum retroceffionem facere poteft.

CA-

CAPUT DECIMUMNONUM.

CURATIO MORBORUM SUCCEDENTIUM.

237. Difficilis post morbum sudatio hærentem in minimis cutis vasis humorem indicat, eaque vincitur frictionibus, tepidoque balneo, & corporis exercitio.

238. Vari, furunculi, & similia pustularum genera morbum consequentia motus naturæ sunt morbi reliquias expellentis, quos Medicus juvabit externe frictionibus, tepido balneo; interne vero attenuantibus, & corroborantibus, ut incongrua materies ex integro eliminetur. Ad hunc finem adhibentur vipera, radix chinæ, salsaparilla, scabiosa, bardanæ radix &c.

239. Facilis ex quocumque motu sudatio si nascatur ex sola vasorum debilitate, proderunt frictiones, & balnea minimum tepida, & corroborantia; verum si superstes aliqua miasmatis copia eam foveat, nocebit balneum frigidum, & colenda accurate erit perspiratio.

240. Memoriæ infirmitas, & nervorum mobilitas euchimum cibum, facilisque concoctionis, corporis exercitium, & moderatam defati-

gatio-

gationem, animi tranquillitatem, rusticationem, aëris puri usuram, frictiones, oleosa nervina, & sæpe quæ humorum acrimoniam obtundere possunt, requirit.

241. Rheumatismus iis sæpe advenit, quorum lympha viscido-salina est: eo autem in casu confert lacte, sero lactis, aliisque similibus humorum muriaticam indolem corrigere, & eorum visciditatem solvere mitibus attenuantibus; solida emollire balneo; vasa demum aperire thermarum sulphurearum usu.

242. Si permanentia simptomata convulsifica (73) aliquam adhuc miasmatis copiam residuam superesse indicaverint, nihil opportunius erit, quam diutissimus tepidi balnei usus; juvabunt quoque, quæ (238) indicavimus.

243. Quæ varia sequi possunt ex diversa ægrorum constitutione, & morborum complicationibus prætermittimus, ne opellæ hujus limites pertranseamus. Quid præstandum iis in casibus sit ex consideratione miliarium morbi (237-242), & ex cognita natura morbi complicati, ejusque effectuum deducatur.

CA-

CAPUT VIGESIMUM.

PROPHYLAXIS.

144. PRophylaxis innititur aëris puri, & æqualis, nec non cœli calidioris usuræ (60), corporis exercitio (61), summæ perspirationis curæ (64), subacidorum (145 188), & alvum lenientium (190) usui, & demum remediis, ac victui sanguinis, & lymphæ (189) visciditatem, & densitatem præcaventibus.

FINIS.

IMPRIMATUR.

Vicarius Generalis S. Officii.

V. Garonus Coll. Pr., & Medicæ Fac. Regens.

Se ne permette la ſtampa.

Niccolò di Quaregna per la Gran Cancellería.

Z

